

ARCHE

ПАЧАТАК

Гісторыя старажытнага Наваградка

**ARCHE 2 (147)
красавік—чэрвень 2016**

Навуковы, навукова-папулярны і літаратурна-мастацкі часопіс
«ARCHE Пачатак» выдаецца з верасня 1998 года штомесяц.

РЭДАКЦЫЯ:

Валер Уладзіміравіч Булгакаў — галоўны рэдактар

Аляксандр Пашкевіч — шэф-рэдактар

Дзмітрый Віцько — рэдактар

Андрэй Ціхаміраў — рэдактар

Віктар Жыбуль — карэктар

Адрас для донісаў: ARCHE, а/с 3,
220018, Мінск-18.
E-mail: analitika@yahoo.com
Тэл. (029) 550-79-69.

ARCHE is a Partner of European Cultural
Journals Network Eurozine
(www.eurozine.com)

Заснавальнік: Таварыства з абмежаванай адказнасцю «Гайсак».

Выдавец: Таварыства з абмежаванай адказнасцю «Гайсак».

Пасведчанне аб рэгістрацыі перыядычнага выдання № 484 ад 22 мая 2013 г., выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Разліковы рахунак 3012742148010. Адрэс: Мінск, вул. Мінская, 539 ААТ «Белінвестбанк» у г. Мінску. Код банка 153001739. УНП 191768717.

ISSN 1392-9682

Юрыдычны адрас: Мінскі раён, вёска Вялікі Трасцянец, Магілёўская шаша (10 км), 223060.

Цана дамоўная.

Рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе рукапісы. Рэдакцыя рэдагуе матэрыялы, прынятыя да друку.

Падпісана ў друк 24.05.2016. Выхад у свет 31.05.2016. Фармат 60x90 1/16. Друк афсетны. Гарнітура Школьная. Наклад 1000 асобнікаў. Замова 2889.

Надрукавана з гатовых дыяпазітываў заказчыка на ААТ «Мажайскі паліграфічны камбінат», вул. Міру, д. 93, 143200, г. Мажайск, Маскоўская вобл., Расійская Федэрацыя. www.oaompk.ru, www.oaompk.ru, тэл. +7-495-745-84-28, +7-496-38-20-685

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/142 ад 09.01.2014. № 2/34 ад 23.12.2013. ЛП № 02330/20 ад 18.12.2013.

У афармленні вокладкі выкарыстана сучасная камп'ютарная рэканструкцыя Вілюса Пятраўскаса «Войска Вялікага Княства Літоўскага вырашае з Новагародка».

© «ARCHE Пачатак», 2016

Службоўцы павятовых земскіх судов Вялікага Княства Літоўскага ў 1566—1588 гг. (першае пакаленне павятовых шляхецкіх юрыстаў)

XVI стагоддзе ў гісторыі Вялікага Княства Літоўскага багатае на значныя падзеі (унутраныя рэформы, унія з Польшчай, згасанне дынастыі Ягайлавічаў), якія вызначылі развіццё дзяржавы да самага канца яе існавання. Адною з такіх важных унутраных рэформаў была адміністрацыйная рэформа, а таксама рэформы судов, здзейсненыя ў 1564—1566 гг. з мэтай мадэрнізаваць сістэму дзяржаўнага ўладкавання. І хоць павятовыя «земскія» суды былі прадугледжаныя яшчэ ў Першым Статуте ВКЛ 1529 г., сапраўднае стварэнне самастойнага шляхецкага суда адбылося толькі пасля 1566 г., калі былі заснаваныя самастойныя павятовыя шляхецкія земскія суды і ўпарадкаваны тэрытарыяльны падзел дзяржавы.

Дарус Вілімас — доктар гуманітарных навук, навуковы супрацоўнік аддзела гісторыі Вялікага Княства Літоўскага Інстытута гісторыі Літвы. Сферы навуковых інтарэсаў — развіццё дзяржаўных інстытуцый ВКЛ у XVI—XVII ст., гісторыя менталітэту шляхты ВКЛ, Літоўская Метрыка, гістарычная геаграфія.

Другі Статут ВКЛ акрэсліў, што кожны павятовы земскі суд мусіў складацца з судзі, падсудка і пісара, а таксама вызначаў парадак іх прызначэння¹. Кожны павет на сваім элекцыйным сойміку меў выбраць па 4 кандыдаты на кожнае месца (так званых электаў). З 12-ці кандыдатаў вялікі князь прызначаў тры асобы на прадугледжаныя месцы. У Другім Статуце ВКЛ ёсць і тэкст прысягі службоўцаў павятовых земскіх судаў². Там жа вызначаліся патрабаванні да кожнага земскага судовага службоўца, узровень патрэбнай кампетэнцыі і парадак аплаты працы іх усіх³. Службоўцам земскага суда мог быць толькі шляхціч хрысціянскай веры, які вызначаўся добрымі паводзінамі, добра ведаў права і меў нерухомую маёмасць (маёнтак, зямлю) у дадзеным павеце. Пісар земскага суда яшчэ павінен быў умець пісаць «рускімі літарамі». Службоўцамі земскіх судаў не маглі быць святары і асобы, якія ўжо мелі пасады земскіх судовых службоўцаў у іншых паветах дзяржавы⁴. Месца земскага судовага службоўца надавалася пажыццёва або да іншага павышэння. Пра працу земскіх судаў ВКЛ ужо пісалі іншыя даследчыкі. Можна адзначыць спецыяльнае даследаванне Івана Лапо⁵: праўда, там ён абпіраецца на матэрыял кніг Віцебскага земскага суда, які ахоплівае апошнія дзесяцігоддзе XVI ст. (ужо пасля прыняцця Трэцяга Статута ВКЛ). У гэтай і ў іншых сваіх працах⁶ І. Лапо падрабязна прааналізаваў усе функцыі службоўцаў земскага суда і іх памочнікаў.

Персанальны склад службоўцаў павятовых земскіх судаў ВКЛ застаўся адной з найменш разгледжаных (а таксама і найцікавейшых) праблем новага земскага суда. Мы толькі паспрабавалі аднавіць агульны асабісты склад усіх службоўцаў павятовых земскіх судаў ВКЛ у 1566—1600 гг. (гл. спіс у канцы артыкула). Спіс не з'яўляецца цалкам поўным або да канца завершаным. Асабліва складана вы-

¹ Statut Litewski drugiej redakcyi (1566), rozdział 4, artykuł 1 // Archiwum komisji prawniczej. Kraków, 1900. T. 7. S. 70—71.

² Тамсама. S. 71—72.

³ Тамсама. § 1—3. S. 70—75.

⁴ Тамсама. § 8. S. 79.

⁵ Першым скласці спісы павятовых земскіх судаў паспрабаваў Адам Банецкі. Гл.: Boniecki A. Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku. Warszawa, 1883. S. XX—XXI, XXIV; таксама гл.: Лапо И. И. Земский суд в Великом Княжестве Литовском в конце XVI века // Журнал Министерства народного просвещения. 1897. Июнь. С. 263—301.

⁶ Пазней І. Лапо пра гэта пісаў у іншай сваёй працы: Лапо И. И. Великое Княжество Литовское во второй половине XVI столетия. Литовско-русский повет и его сеймик. Юрьев, 1911. С. 509—522.

значыць бесперапынную паслядоўнасць службоўцаў павятовых земскіх судаў там, дзе не захавалася кніг павятовых земскіх судаў (напрыклад, у Вільні). Нават Літоўская Метрыка (далей — ЛМ) не падае поўнай панарамы чаргавання службоўцаў земскіх судаў у апошнія дзесяцігоддзі XVI ст. Відаць, не ўсе прызначэнні вялікага князя фіксаваліся пісьмова, хоць больш вартай даверу выглядае версія, што частка кніг ЛМ не захавалася (згарэла, знікла, згніла і да т. п.). Часам, калі мы не знаходзім непасрэдных прызначэнняў у ЛМ або не захавалася рукапісных кніг павятовых земскіх судаў, згадка пра службоўцаў земскіх судаў можна знайсці і ў кнігах іншых павятовых судаў (замкавых, падкаморных).

Апошнія тры дзесяцігоддзі XVI ст., якія ахопліваюць даследаваны перыяд, адзначаюцца важнымі падзеямі ў палітычным жыцці дзяржавы (Люблінская унія, Лівонская вайна, прыняцце Трэцяга Статута ВКЛ і інш.), таму прозвішчы службоўцаў земскіх судаў ВКЛ можна напаткаць у шмат якіх тагачасных пісьмовых крыніцах, напрыклад, сярод павятовых зборшчыкаў падаткаў. Таксама іх прозвішчы мы бачым пад актам Люблінскай уніі. Вельмі часта пра цікавых нам судовых службоўцаў гаворыцца ў розных актах гаспадарчага характару, якіх шмат захавалася ў ЛМ і іншых рукапісных гістарычных крыніцах. Усяго на перыяд 1566—1588 гг. нам удалося вызначыць каля 180 асобаў, якія працавалі службоўцамі павятовых земскіх судаў ВКЛ⁷. Трэба адзначыць, што на тэрыторыях, якія ў 1569 г. адышлі да Польшчы, такія разлікі ўжо праведзеныя, і нам застаецца толькі скарыстацца адпаведнымі працамі польскіх⁸ і ўкраінскіх⁹ гісторыкаў (але ўзятыя толькі службоўцы, якія працавалі да 1569 г.).

З гэтага спісу высвятляецца, што больш чым 60 разоў гэтыя людзі павышаліся ў пасадах, з іх каля 10 чалавек — нават па два разы. Часам пісар земскага суда праходзіў усе прыступкі службовай лесвіцы, часам адразу «пераскокваў» на месца павятовага земскага судзі. Былі выпадкі, калі службоўцы павышаліся ў пасадах і пераходзілі ў іншыя паветы¹⁰. Службоўцы земскіх судаў часам станавіліся

⁷ У гэты спіс не ўключаны асобы, якія часова замяшчалі службоўцаў земскіх судаў у іх адсутнасць (у выпадку іх хваробы ці ад'езду, калі намеснікі працавалі, даўшы прысягу толькі на адну сесію павятовага земскага суда).

⁸ Urzędnicy podlascy XIV—XVIII wieku. Spisy. Kórnik, 1994. S. 43—44, 50, 55, 75—76, 82, 86, 109—110, 116, 119.

⁹ Яковенко Н. М. Українська шляхта з кінца XVI до середыні XVII ст. (Волинь і Цэнтральная Украіна). Київ, 1990. С. 188—190.

¹⁰ Напрыклад, Ян Мікалаевіч Візірд у 1588 г. быў выбраны ў віленскія павятовыя судзі з пасады упіцкага земскага судзі, дзе ён замяніў памерлага на гэтай паса-

павятовымі маршалкамі, а часам — нават і кашталянамі ваяводства¹¹. З асобаў, якія ў гэты перыяд ці крыху пазней працавалі ў земскіх судах і атрымалі павышэнне, трэба адзначыць некалькі павышэнняў у павятовыя падкаморыі¹² (у XVII ст. такіх павышэнняў было больш) і адно прызначэнне земскага пісара ў харужага. Некаторыя службоўцы земскіх судаў рабіліся маршалкамі Галоўнага Літоўскага Трыбунала ці становіліся імi ўжо пасля павышэння з павятовых земскіх судаў¹³. Пасада кашталяна такога чалавека ўжо ўзвышала ў сенатары Рэчы Паспалітай, і гэта была вяршыня кар’еры земскага судовага службоўца. Тым не менш, большая частка службоўцаў са спіса працавалі толькі на адной пасадзе (і памерлі, займаючы яе). Такіх асобаў (нягледзячы на тое, што ў працы Наталлі Якавенкі высветлены працяг біяграфій службоўцаў павятовых земскіх судаў ва Украіне) можна налічыць больш за 110 (з працягам біяграфіі ў канцы XVII ст.).

У сувязі з тым, што службоўцы павятовых земскіх судаў ВКЛ — гэта надта шырокая даследчая тэма, мы паспрабавалі высветліць толькі некалькі аспектаў праблемы. Першы з іх — маёмаснае становішча службоўцаў павятовых земскіх судаў, другі — сваяцкія сувязі ў гэтай групе шляхты. Мэта гэтага артыкула патройная: апроч таго, каб максімальна дакладна высветліць склад службоўцаў павятовых земскіх судаў у апошнія дзесяцігоддзі XVI ст., таксама яшчэ належыць вызначыць контуры маёмаснага становішча гэтых асобаў ды раскрыць разам з тым узаемныя сваяцкія сувязі ў гэты перыяд, бо ўсё гэта было шчыльна звязана.

дзе Яна Войцехавіча Млечку, які да 1580 г. быў упіцкім земскім пісарам. Той жа Я. Візірд у 1595 г. вярнуўся ў Упіту як павятовы маршалак.

¹¹ Падамо толькі некалькі прыкладаў: М. Сноўскі ў 1578 г. стаў віцебскім кашталянам (пару гадоў яшчэ заставаўся і новагародскім земскім суддзёй), ваўкавыскі земскі суддзя Г. Война ў 1593 г. стаў берасцейскім кашталянам, Язэп Корсак у 1597 г. стаў кашталянам у Менску, адкуль пасля некалькіх месяцаў вярнуўся ў Полацк ужо як полацкі кашталян, А. Халецкі ў 1589 г. з рэчыцкага земскага суддзі выбраны ў павятовыя маршалкі.

¹² Богуш Копач (Копач) з браслаўскага земскага пісара стаў падкаморыем, а пазней і мясцовым маршалкам, гарадзенскі земскі суддзя Г. Масальскі стаў мясцовым падкаморыем у 1589 г., лідскі земскі суддзя (1592—1597) Я. Лукомскі ў 1597 г. стаў лідскім падкаморыем, С. Белазар з упіцкага земскага суддзі стаў у 1591 г. падкаморыем.

¹³ Напрыклад, М. Сноўскі пасля таго, як стаў віцебскім кашталянам, быў маршалкам Галоўнага Літоўскага Трыбунала (1582—1583), пісар Берасцейскага земскага суда Л. Пацей быў маршалкам Галоўнага Літоўскага Трыбунала ў 1592 г. і інш. Падрабязней гл.: Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimai (1583—1655) / Parengė V. Raudeliūnas ir A. Baliulis. Vilnius, 1988. P. 501.

Службоўцы земскіх судаў сваім грамадскім становішчам і велічынёй маёмасці адрозніваліся як ад паноў (магнатаў), так і ад дробнай шляхты¹⁴. Падрабязней пра маёмаснае становішча службоўцаў земскіх судаў нам можа распавесці рэестр попісу войска ВКЛ 1565 г. і асабліва попіс войска ВКЛ 1567 г.¹⁵ Ужо ў рэестры 1565 г. мы бачым некаторых тагачасных і будучых службоўцаў земскіх судаў, якія накіроўваюць на вайну жаўнераў ад сваіх маёнткаў¹⁶. Крыху падрабязней пра маёмаснае становішча гэтых судовых службоўцаў гавораць звесткі попісу войска ВКЛ 1567 г., хоць і нельга казаць, што нам удалося вызначыць усіх перапісаных там асобаў.

¹⁴ Можна прыгадаць прэцэдэнт з полацкім земскім падсудкам Іванам Невельскім, які страціў сваю пасаду ў 1571 г. з-за таго, што не меў у гэтым павеце «оселости» (г. зн. нерухамай маёмасці). Гл. зноску 146.

¹⁵ Русская историческая библиотека (РИБ). Т. 33. Литовская Метрика, отдел первый, часть третья: Книги публичных дел. Переписи войска Литовского. Петроград, 1915. Ст. 237—430 (Реестр переписи войска Литовского 1565 г.), 431—1278 (Перепись войска Литовского 1567 г.).

¹⁶ Тамсама. Марцін Валадковіч на вайну накіраваў 9 конных (ст. 254), Г. Рагоза — 20 конных і 4 пешых жаўнераў («драбы»), а «дзеля ласкі ўладара» (далей — «л. у.») — яшчэ двух конных і пешага жаўнера (ст. 252); менскі земскі падсудак Дзмітрый Савіч-Корсак накіраваў 7 конных і 3 пешых, а «л. у.» — яшчэ 2 конных і аднаго пешага жаўнера (ст. 255); ашмянскі земскі суддзя Станіслаў Станіслававіч Сцяжковіч накіраваў 4 конных (ст. 274), ашмянскі земскі падсудак Станіслаў Юр’евіч Барада — таксама 4 конных (ст. 260); ковенскі земскі суддзя К. Крыжэўскі — 3 конных і 2 «конных на конях», а «л. у.» — яшчэ аднаго коннага (ст. 299); слонімска харужы і земскі суддзя Міхаіл Сакалоўскі накіраваў 3 конных і 2 пешых, а «л. у.» яшчэ аднаго вершніка (ст. 314); слонімска земскі падсудак Пацей Ялец — 4 конных і аднаго жаўнера на кані («л. у.») за пешага (ст. 314); пінчук Іван Дамановіч (будучы земскі падсудак) накіраваў аднаго вершніка (ст. 310); Гурын Сямёнавіч Фурс (будучы земскі пісар, а пазней і земскі суддзя) — таксама аднаго коннага (ст. 311); будучы земскі суддзя Іван Фурс паслаў 3 конных і за сябе коннага чалавека, а сам служыў у кіеўскага ваяводы князя Канстанціна Астрожскага (ст. 314); будучы ваўкавыскі земскі пісар Я. Хадакоўскі накіраваў 2 конных і яшчэ аднаго коннага «л. у.» (ст. 319); ва Упіце Я. Млечка паслаў атрад з 6 вершнікаў (ст. 358). З судовых службоўцаў Падышайскай зямлі вылучыўся драгічынскі земскі пісар Адам Касінскі — паслаў 15 конных, 15 пешых і яшчэ 15 конных «л. у.» (ст. 381); пан Аўсян, бэльскі земскі пісар, сам захварэў, паслаў на вайну 4 конных і аднаго вершніка «л. у.» (ст. 384); драгічынскі земскі падсудак Марцін Вонж накіраваў 3 конных і 2 конных «л. у.» (ст. 386); луцкі земскі суддзя Гаўрыла Бакей — 10 конных (ст. 420); луцкі земскі падсудак князь Астафей Сакольскі — 2 вершнікаў, Міхаіл Кунеўскі за свайго брата, крамянецкага земскага суддзю, паслаў 3 конных (ст. 419); луцкі земскі пісар Міхаіл Карыценскі з братам Паўлам паслаў 5 конных, а яшчэ 2 — падуладны яму шляхціч (ст. 420).

Табліца 1. Службоўцы павятовых земскіх судаў ВКЛ у попісе войска ў 1567 г. (не пазначаецца, колькі трэба было накіроўваць у іншыя прызывы, гэтая інфармацыя ёсць у спасылках да публікацыі)

Нумар п/п	Імя, прозвішча, пасада	Колькасць выпраўленых жаўнераў	Дзе пазначана
1	Я. Белазар, віленскі з. с.	5 к. і 2 п.	сл. 539
2	Г. Бакей, луцкі з. с.	10 к. і 5 п.	сл. 1238
3	С. Касінскі, віленскі з. п.	7 к. і 3 п.	сл. 538—539
4	В. Багдановіч, віцебскі з. п. (за жончына ўладанне)	1 к.	сл. 854
5	Г. Болбас, крамянецкі з. п.	6 к. і 3 п.	сл. 1243
6	К. Крычэўскі, берасцейскі з. с.	3 к. і 2 п.	сл. 1181
7	С. Вяковіч, жамойцкі з. с.	18 к. і 12 п.	сл. 1259
8	Я. Грычына, берасцейскі з. пс.	1 к.	сл. 1189
9	Б. Лявон, упіцкі з. с.	13 к. і 7 п. ¹⁷	сл. 519—520
10	М. Вышыньскі, бельскі з. с.	За яго конны сын	сл. 1122
11	Я. Кемеш, упіцкі з. пс.	4 к. і 2 п.	сл. 811
12	І. Макаровіч ¹⁸ , гарадзенскі з. пс.	3 к., 9 к. л. у. і 4 п. ¹⁹	сл. (520), 708
13	Э. Доўгірд, троцкі з. с.	16 к. і 8 п.	сл. 503—504
14	М. Кульвіч, ковенскі з. с.	7 к. (праз свайго зяця)	сл. 811
15	Я. Роскі, ваўкавыскі з. с.	3 к. і 1 пешы	сл. 853
16	І. Дамановіч, пінскі з. пс.	1 конны	сл. 1206
17	Г. Люля-Гінтаўт, вількамірскі з. пс.	3 к. і 1 пешы (сам не прыехаў)	сл. 618
18	С. Станіславоў-Сцяцковіч, ашмянскі з. с.	4 к. і 2 п. (сам не прыехаў)	сл. 572
19	Б. Івановіч, ковенскі з. п.	1 конны і 1 пешы (сам хварэе)	сл. 714
20	А. Мацкевіч, віленскі з. п.	5 к. і 2 п., апроч таго, яшчэ 5 к. л. у. і 2 п. л. у.	сл. 535—536
21	М. Сноўскі, новагародскі з. с.	32 к. і 16 п., а л. у. яшчэ 16 к. і 12 п. ²⁰	сл. 463

¹⁷ Ён за іншага зямліна паслаў коннага слугу (ст. 643).

¹⁸ Сам быў пакінуты пры двары ўладара (ст. 520), аднак на вайну паслаў (ст. 708) атрад жаўнераў.

¹⁹ За сваю сястру — аднаго верхніка.

²⁰ З агульнага ўладання з І. Есьманам (апекаванне няпоўнагадовымі панічамі Глябовічамі) — 27 верхнікаў і 14 пешых (ст. 492).

22	Я. Млечка, упіцкі з. п.	6 к. і 3 п. ²¹	сл. 805—806
23	Т. Аўсян, бельскі з. п.	4 к. і 2 п.	сл. 1099
24	М. Сакалоўскі, слоніўскі з. с.	5 к. і 2 п.	сл. 838—839
25	Г. Рагоза, менскі з. с.	8 к. і 4 п.	сл. 527
26	Ф. Солтан, ваўкавыскі з. с.	1 с. і 21 к. (сам хварэе)	сл. 1247—1248
27	Л. Вузлоўскі, ваўкавыскі з. пс.	2 к.	сл. 859
28	Д. Сава-Корсак, менскі з. пс.	8 к. і 5 п.	сл. 1216
29	І. Фурс, пінскі з. с.	4 к. і 2 п. ²²	сл. 1205
30	Б. Хабалтоўскі, уладзімірскі з. с.	2 к. і 1 п.	сл. 1239
31	С. Барада, ашмянскі з. пс.	4 к. і 2 п.	сл. 568—569
32	Я. Хадакоўскі, ваўкавыскі з. п.	2 к. і 1 п. л. у.	сл. 856
33	П. Ялец, слоніўскі з. пс.	4 к. і 2 п.	сл. 839
34	В. Дзяткоўскі, мельніцкі з. пс.	2 к. і 1 пешы	сл. 885
35	Ф. Гарайна, ваўкавыскі з. с.	1 конны (сам служыў у Я. Тышкевіча)	сл. 854
36	Г. Фурс, пінскі з. п.	1 к. к.	сл. 1204
37	М. Навіцкі, лідскі з. пс.	2 к. і 1 п.	сл. 749

Выкарыстаныя ў табліцы скарачэнні:

сл. — слупок	л. у. — «дзеля ласкі ўладара»
к. — казак	з. пс. — земскі падсудак
п. — пешы	з. п. — земскі пісар
к. — конны	з. с. — земскі суддзя
с. — слуга	

Матэрыялы попісаў войска ВКЛ 1565 і 1567 гг. могуць нам дапамагчы высветліць маёмаснае становішча службоўцаў павятовых земскіх судаў толькі ў адным аспекце (паводле землеўладання — бо паказана, за якія маёнткі выстаўляюцца жаўнеры) і толькі ў перыяд адразу пасля ўвядзення Другога Статута ВКЛ. Вядома, што з цягам часу маёмасць гэтых асобаў змянялася, павялічвалася ці памяншалася. Не ўсе цікавыя нам службоўцы павятовых земскіх судаў ёсць у гэтым спісе. Некаторыя з іх служылі ў выстаўленых панамі вайсковых аддзелах, выстаўляючы за сябе ад сваіх двароў на вайну іншых асобаў. Аднак найўныя звесткі ўжо дазваляюць нам прыкмеціць пэўныя тэндэнцыі. У абодвух згаданых дакументах мы сустракаем і тых асобаў (або іх родзічаў), якія службоўцамі

²¹ Сам служыў у віленскага ваяводы.

²² Сам служыў у аддзеле кіеўскага ваяводы.

земскіх судоў зрабіліся пазней, у апошнія дзесяцігоддзі XVI ст. Сваю маёмасць гэтыя асобы папоўнілі праз шлюб, шляхам куплі, продажу, дарэннямі ад вялікага князя¹⁷. Сярод службоўцаў земскіх судоў было шмат заможных людзей¹⁸, але няма і такіх, якія ўзбіліся на багацце толькі дзеля спрыяльнага збегу абставінаў. Напрыклад, Ю. Радашынскі, пачаўшы сваю кар’еру паслом князя ў паведах перад соймамі ВКЛ¹⁹, да службоўца земскага суда павысіўся шмат пазней.

Можна папярэдне сцвярджаць, што большасць службоўцаў земскіх судоў узяліся з сярэднезаможных шляхецкіх сем’яў. Назапашваць маёмасць ім дапамаглі шмат якія чыннікі, з якіх частка непазрэда сярэдня не залежала ад працы ў земскіх судах. Сярод іх — паспяховы шлюб, ласка вялікага князя ці мужнасць на палях бітваў. Ужо само імя службоўца земскага суда давала крыху вышэйшы сацыяльны статус, чым імя шараговага павятовага шляхціча, а гэта дазваляла спадзявацца на больш паспяховы шлюб па разліку або на іншыя фінансава карысныя пасады.

Не забудземся і пра апекаванне магнатамі некаторых службоўцаў павятовых земскіх судоў. Выразным прыкладам можа быць Фёдар Еўлашоўскі. Ён нагадвае, што з жонкай яны былі аднолькавага маёмаснага стану²⁰, аднак у канцы жыцця сын вясковага праваслаўна

¹⁷ Напрыклад, княскі ліст ад 30 лістапада 1575 г. да П. Дравініцкага на дзве вёскі Гл.: Літоўская Метрыка (далей — ЛМ, лічба пасля працяжніка азначае нумар Кнігі запісаў). Кніга запісаў № 63, арк. 124—125; А. Катовічу і яго жонцы 18 жніўня 1576 г. нададзены засценак на 5 валокаў у Кузніцкім мястэчку (ЛМ—60, арк. 16) або Г. Макаравічу — Вяржніцкі маёнтак, нададзены 13 чэрвеня 1567 г. (ЛМ—266. Кніга судовых спраў № 63, арк. 124—125); М. Сноўскаму 10 чэрвеня 1568 г. нададзена вёска ў Трабскай воласці (ЛМ—50, арк. 150 адв.), С. Гладкаму — дзве вёскі ў Свіслацкай воласці 15 траўня 1589 г. (ЛМ—74, арк. 507) і шмат іншых дарэнняў ад вялікага князя.

¹⁸ Напрыклад, гарадзенскі земскі суддзя князь Г. Масальскі купіў у А. Сапегі Сапежышкі (цяперашнія Запішкі) з ваколіцамі за 15 000 літоўскіх коп грошай — куплена 11 лістапада 1584, актавана 28 студзеня 1585 г. (ЛМ—68, арк. 393 адв. — 397); Каспар (у загалюку няправільна названы Адамам) Кярсноўскі, новагародскі земскі падсудак, 3 кастрычніка 1582 г. у віленскага кашталяна Яўстахія Валовіча купіў Гарадзю за 5 600 коп грошай (ЛМ—69, арк. 107—108v).

¹⁹ Перад Віленскім соймам 1563 г. Ю. Радашынскі насіў ліст пра новыя падаткі ў ваенны час на Валынь. Гл.: Любавский М. Литовско-русский сейм. Москва, 1900. Приложения. С. 127 (арыгінал дакумента ёсць у: ЛМ—529. Кніга публічных спраў № 7, арк. 112—120).

²⁰ Jevlašauskis T. Atsiminimai. Vilnius, 1998. P. 37; Еўлашоўскі Ф. Успаміны // Помнікі мемуарнай літаратуры Беларусі XVII ст. / Уклад. А. Ф. Коршунава. Мінск, 1983. С. 41—42.

га святара стаў уласнікам некалькіх маёнткаў. Дарэчы, калі даваць веры гэтаму чалавеку, то павялічваць маёмасць і пашыраць свае ўладанні ён пачаў яшчэ перад тым, як стаў новагародскім земскім падсудкам²¹. Таму можна меркаваць, што заробак за працу ў земскім судзе не быў асноўнай крыніцай прыбыткаў гэтага шляхціча. Хутчэй гэтая пасада была заробкам за 20-гадовую абарону інтарэсаў сям’і Хадкевічаў у якасці адваката (са згоды А. Хадкевіча) і адначасова гарантыяй забяспечанай старасці для шляхціча паважнага ўзросту (Ф. Еўлашоўскаму было 46 гадоў).

Абагульняючы пададзеныя тут факты, можна сказаць, што па сваім маёмасным становішчы службоўцы земскіх судоў былі сярэдняй групай шляхецкага стану, а праца ў судах і сама пасада стваралі спрыяльныя ўмовы для павелічэння маёмасці. У тагачасным грамадстве гэта азначала і павышэнне сацыяльнага статусу гэтай асобы, хоць маёмасць і не была адзінай прыкметай годнасці чалавека. Як паказваюць звесткі попісаў войска ВКЛ, шмат хто са службоўцаў павятовых земскіх судоў на вайну выпраўляў ад некалькіх да дзясятка вершнікаў і па некалькі пешых жаўнераў. Гэта мала, калі параўноўваць з магнатамі, але шмат, калі параўнаць з павятовымі вазнымі.

Службоўцаў павятовых земскіх судоў, як і ўсю павятовую шляхту, звязвалі шырокія сваяцкія сувязі, якія часам пераходзілі межы паведаў і рамкі сярэдняй службовай шляхты як сацыяльнай групы. У рэестры войска ВКЛ 1565 г. бачна шмат сваяцкіх сувязяў паміж сем’ямі тагачасных і будучых службоўцаў павятовых земскіх судоў²². Сваяцкасць некаторых сем’яў бачная ў дакументах попісаў войска ВКЛ і 1565 г., і 1567 г. (напрыклад, Кульвічаў і Дзяволцкіх)²³. Яшчэ

²¹ Jevlašauskis T. Atsiminimai... P. 32, 39 (прывілей на будоўлю мастоў), 52, 60; Еўлашоўскі Ф. Успаміны... С. 39, 43, 51, 56.

²² Напрыклад, Фурсы былі пародненыя з Сіруцямі (РИБ. Т. 33. С. 242), князі Лукомскія — са Скіндзерамі (Тамсама. С. 244), Скіндзеры былі пародненыя з Шэметамі (Тамсама. С. 256; Перепіска войска Литовского... С. 776 (попіс войска ВКЛ 1567 г.)), Мялешкі — з Тышкевічамі (Тамсама. С. 256), Млечкі — з Галаўнямі (Тамсама. С. 298) і г. д.

²³ Ковенскі падкаморый Я. Дзяволцкі ў 1565 г. за сябе і свайго старога цесця М. Кульвіча паслаў 7 конных (РИБ. Т. 33. С. 295). 5 кастрычніка 1567 г. (Тамсама. С. 713) на вайну М. Кульвіч паслаў тых жа 7 вершнікаў, а Я. Дзяволцкі — аднаго вершніка і 3 пешых (С. 713).

болей сваяцкіх сувязяў фіксуюць павятовыя земскія і замкавыя судовыя кнігі. Калі іх чытаеш, складваецца ўражанне, што большасць службоўцаў павятовых земскіх судаў былі блізкімі ці далёкімі родамі. Напрыклад, Бялевічы былі пародненыя з Орвідамі і Груздзямі²⁴, Ю. Радашынскі праз жонку — з Бялевічамі²⁵, а праз сваяка — Белазарамі²⁶. Родзічамі Белазараў былі Лапацінскія²⁷, Бейнартаў — Бурбы²⁸. Млечкі былі пародненыя з Бурбамі і Агінскімі, а Бурбы — і з Туганоўскімі²⁹. Такія шчыльныя сваяцкія сувязі звязвалі службоўцаў павятовых земскіх судаў не толькі на тэрыторыі этнаграфічнай Літвы, але і ў беларускіх паветах ВКЛ. Мялешкі былі пародне-

²⁴ У першых кнігах Жамойцкага земскага суда шматкроць згадваецца Ганна Юр'еўна Белічоўна Янаўна Орвідава (Опись документов... Вып. 1. С. 42—200). Капірына Шчаснаўна Венславіча Бялевічаўна згадваецца: Тамсама. С. 48 (III (1576) кніга Жамойцкага земскага суда (у каталогу Гарбачэўскага — № 14577), арк. 133).

²⁵ Князеўна Барбара Бароўская выйшла за К. Бялевіча (Білевіча). Гл.: Тамсама. С. 20 (I кніга Жамойцкага земскага суда, у каталогу Гарбачэўскага — № 14576, арк. 640—643, 19.01.1576 г./12.12.1574 г.); К. Бароўская была выдадзена за Ю. Радашынскага, а Шчасна Бароўская — за М. Лапацінскага.

²⁶ Тамсама. С. 26 («Адпісанне Станіслава Бароўскага вянецнай сваёй жонцы, даччы Андрэя Войцехавіча Белазара, на 1/3 Пашупшаўскага маёнтка і на Рэгульскую вёску» — II кніга Жамойцкага земскага суда, у каталогу Гарбачэўскага — № 14576, арк. 59—51, 1574 г.). Гл. таксама «Ліст дарэння зямлі Ганны Андрэеўны Белазараўны свайму мужу князю Станіславу Юр'евічу Бароўскаму на 500 коп (грошаў), гарантаваны ў Рэгульскай вёсцы Навадворскага маёнтка Вялёнскай виласці»: Тамсама. С. 88 (IV кніга Жамойцкага земскага суда, у каталогу Гарбачэўскага — № 14580, 1583 г.).

²⁷ «Квіток упіцкага харужага Яна Мікалаевіча дворнаму Мікалаю Станіславічу Белазару пра тое, што атрымаў ад яго пасаг, які яму належыць за Ганну Белазараву, якую ўзяў у жонкі». Гл.: Опись документов... Вып. 2. С. 174 (кніга Упіцкага замкавага суда 1588—1589 гг., у каталогу Гарбачэўскага — № 15191, арк. 676—678, 02.10.1589 г./01.10.1589).

²⁸ «Ліст закладу [маёмасці] Меркеля Янавіча Бурбы (у «Вописе» недакладна — Курбы) і яго жонкі Евы Грыгор'еўны Бейнартаўны 1583 г. зямліну Амбразею Баўрамеевічу Бейнарту...». Гл.: Опись документов... Вып. 2. С. 145 (VIII кніга Жамойцкага земскага суда, у каталогу Гарбачэўскага — № 14582, арк. 560—564).

²⁹ Жонка Я. Бурбы згадваецца ў вопісе XVIII жамойцкага кнігі (у каталогу Гарбачэўскага — № 14592, арк. 396, 22.10.1591/16.09.1591): «Ліст зямліна Яна Мацеевіча Бурбы Раіне Іванавой Адахоўскай-Туганоўскай у тым, што, атрымаўшы за сваю жонку, яе дачку Ганну Туганоўскую 200 коп літоўскіх грошаў пасагу, адмаўляецца ад яму прыналежнай часткі спадчыны, якая засталася пасля смерці яе (жонкі) бацькі». Гл.: Опись документов... Вып. 2. С. 174).

ныя з Трызнамі і Есьманамі³⁰, Служкі — з Зяновічамі³¹. Жонкай будучага ўніяцкага мітрапаліта, а на той час берасцейскага земскага судзі была князеўна Ганна Фёдараўна Астражэцкая з Галаўнёў³². Блізкімі родамі былі Нарбуты Ашмянскага і Слонімскага паветаў³³, Кунцовічы былі родзічамі Грычынаў і Войнаў³⁴, а Валовічы — Копчаў³⁵. Менскі земскі судзія Г. Рагоза быў пароднены з Тышкевічамі³⁶, князі Жыжэмскія — з ужо згаданымі Дзяволцкімі³⁷. І тут мы сустракаем блізкіх родзічаў: жонкай Г. Дзяльніцкага была Аўдоцця з Кунцэвічаў³⁸, а жонкай пісара Лідскага земскага суда (пазней і земскага судзі) Я. Сіруця была Сафія Халецкая³⁹.

Вельмі «папулярнымі» былі дачкі князеў. Хоць не кожнаму шчасціла гэтак, як згаданаму А. Пацею ці Я. Млечку (яго жонкай была Агінская), але і дачкі дробных князеў часта станавіліся жонкамі службоўцаў земскіх судаў. Напрыклад, трох князеўнаў Бароўскіх

³⁰ У IX кнізе Слонімскага земскага суда (1586 г.) згадваецца Трызніна Настасся Міхайлаўна Мялешкаўна. Гл.: Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (НГАБ). Ф. 1785, воп. 1, спр. 9, арк. 26 адв. — 27 адв.). У X кнізе Слонімскага земскага суда (1586 г.) згадваецца яе сястра Есьманова Іванова Багдана Міхайлаўна Мялешкаўна. Гл.: Тамсама. Спр. 10, арк. 124 адв.

³¹ У II кнізе Берасцейскага земскага суда (1584 г.) двойчы згадваецца Служчанка Ганна Юр'евіча Зяновіча. Гл.: НГАБ. Ф. 1741, воп. 1, спр. 2, арк. 165 адв., 266 адв. — 268 адв.

³² Яна згадваецца ва ўсіх трох захаваных кнігах Берасцейскага земскага суда 1580—1586 гг. Гл.: НГАБ. Ф. 1741, воп. 1, спр. 1—3.

³³ Судзія Слонімскага земскага суда П. Нарбут быў стрыечным братам ашмянскага старасты (з 1584 г.) С. Нарбута.

³⁴ У IV кнізе (1568—1570) Гарадзенскага земскага суда некалькі разоў згадваецца (13.10.1569 г.) Канстанцінава Іванавіча Кунцовіча Аўдоцця Вайнянка Мацеевіча Грычыновіча. Гл.: НГАБ. Ф. 1755, воп. 1, спр. 4, арк. 178—187.

³⁵ У IV кнізе Гарадзенскага земскага суда некалькі разоў згадваецца жонка І. Валовіча Іванавая Валовіча маршалковая гаспадарская пані Ганна Копцеўна. Гл.: НГАБ. Ф. 1755, воп. 1, спр. 6, арк. 721—733.

³⁶ У той жа IV кнізе Гарадзенскага земскага суда ў 1571 г. згадваецца ўдава Г. Рагозы Грыгоравая Астафееўна Рагозіная Марына Гаўрылаўна Тышкевіча. Гл.: Тамсама. Арк. 561, 563—564.

³⁷ У VII кнізе Гарадзенскага земскага суда (1578—1579 гг.) згадваецца жонка С. Дзяволцкага Марына князеўна Жыжэмская Станіславава Дзяволцкая. Гл.: НГАБ. Ф. 1755, воп. 1, спр. 7, арк. 454—470 адв.

³⁸ Тамсама. Арк. 64 адв. — 65 адв. і 65 адв. — 67 адв. (05.06.1578 г.) згадваецца жонка Г. Дзяльніцкага Аўдоцця Іванаўна Кунцовічаўна Грыгоравая Дзяльніцкая.

³⁹ Тамсама. Арк. 109—111 адв. (7 чэрвеня 1578 г.) згадваецца жонка лідскага павятовага земскага пісара Янава Юр'евіча Сіруцевіча Сафія Астафееўна Халецкая.

узяті ў жонкі Ю. Радашынскі, Г. Лапацінскі і К. Бялевіч. Часта адным ці ў некалькіх суседніх паветах у земскіх судах працавалі родзічы. Напрыклад, у Ашмянах земскім суддзём і земскім пісарам былі два браты Станіславовічы (ад розных мацяроў, таму адзін іх застаўся Стацкевічам, іншы пазней узяў прозвішча Дравініцкага па назве маёнтка, якім ён валодаў). Дзяволцкія ў Коўне былі падкаморыямі, а ў Вількаміры — земскімі падсудкамі. У Горадні мы сустракаем двух земскіх суддзяў Масальскіх (адзін за адным), у Віленскім земскім судзе працавалі князі Гедройці, у Вількаміры і Новагарадку — Галаўні, у Берасце — Пацеі, у Пінску — Фурскі (таксама адзін за адным), у Оршы — князі Сакалянскія-Друцкія, у Рэчыцы — Солтаны і Юдзіцкія. Не ўсе тут згаданыя асобы былі блізкімі родзічамі, але часты паўтор прозвішчаў у земскіх судах паказвае «традыцыйнасць» таго ці іншага роду ў нейкім павеце. Часта некалькі пакаленняў аднаго роду працавалі ў адным і тым жа павеце⁴⁰ або ў адзін і той жа час у земскім судзе аднаго павета працавалі браты, бацька і сын⁴¹. Такіх сем'яў у XVII і XVIII ст. было багата ва ўсіх паветах.

Падагульняючы, можна сказаць, што службоўцы павятовых земскіх судаў былі прадстаўнікамі сярэдняй групы кіруючай шляхецкай «нацыі». Гэтая група не была статычнай, пастаянна мянялася дапаўняючыся новымі членамі і страчваючы старых. Мы маем на ўвазе змену складу карпарацыі службоўцаў земскіх судаў, калі ён папаўняўся звычайнымі шляхцічамі, а таксама калі частка былых службоўцаў земскіх судаў павышлася на незанятая пасады падкаморыяў, маршалкаў ці кашталіаў. Мы не разгледзелі працы службоўцаў земскіх судаў на соймах Рэчы Паспалітай, бо гэта былі аднаразовыя прызначэнні.

Найчасцей кар'еры службоўцаў земскіх судаў дапамагаў уплывовы апякун — магнат (пан), паспяховы шлюб і падобнае, або некалькі акалічнасцяў разам. Трэба прызнаць, што сярод службоўцаў павятовых земскіх судаў у той перыяд (канец XVI ст.) мы не знаходзім прозвішчаў Радзівілаў, Кішкаў, Глябовічаў, Хадкевічаў, але су-

⁴⁰ Такіх прыкладаў вельмі шмат, напрыклад, ва Упіце, дзе мы сустракаем сям'ю Візгірдаў: Ян Мікалаевіч Візгірд зрабіў кар'еру ад упіцкага земскага падсудка (1576 г.) да павятовага маршалка (1595 г.). 7 траўня 1683 г. у той жа Упіце земскім пісарам працаваў Януш Візгірд. Гл.: LVIA. F. 716, ар. 3, б. 7, л. 14—15 (выпіс з кнігі Упіцкага земскага суда).

⁴¹ Нават тыя ж Еўлашоўскія: з 1605 г. да 1619 г. у новагарадскім земскім судзе працаваў бацька Фёдар (земскі падсудак у 1592—1619 гг.) і яго сын Яраш (земскі судовы пісар у 1605—1613 гг., земскі суддзя ў 1613—1619 гг.).

стракаем Сапегаў, Нарбутаў, Валовічаў, Гедройцяў, Оспікаў. Такім чынам, існавала ўмоўная мяжа паміж магнатамі (панамі) і службоўцамі земскіх судаў. У той жа час шмат хто са службоўцаў земскіх судаў служыў панам (магнатам). Таму нас не павінна здзіўляць тое, што, напрыклад, упіцкі земскі пісар Ян Млечка не толькі не адказаў за захоп падданных свайго суседа — жамойцкага біскупа⁴², але нават атрымаў павышэнне і стаў суддзёй Віленскага земскага суда. Гэта адбылося таму, што ён служыў віленскаму ваяводу Мікалаю Радзівілу Рудому, а апрача таго быў кальвіністам. Я. Візгірд, найверагодней, таксама не ўзвысіўся б так хутка, калі б не быў унукам князя Андрэя Курбскага⁴³.

Разам з тым трэба адзначыць, што з земскага суда на вышэйшыя пасады ў паветах і ваяводствах часцей уздымаліся багацейшыя шляхцічы. Тут ізноў можна грунтавацца на матэрыялах попісаў войска ВКЛ 1565 і 1567 гг., якія з'яўляюцца вартай даверу крыніцай пры даследаванні сітуацыі канца 7-га дзесяцігоддзя XVI ст. Вядома, што на працягу 20 гадоў памянлася маёмасная сітуацыя службоўцаў земскіх судаў, аднак відавочна, што багацейшыя службоўцы павышэнні атрымлівалі часцей.

Нямногім службоўцам земскіх судаў удавалася дасягнуць шляхецкай вяршыні павятовых службоўцаў⁴⁴. Але традыцыі службы бацькоў пераймаліся, і часам іх нашчадкі дасягалі такіх пасадаў,

⁴² Яшчэ 2 ліпеня 1576 г. падданыя упіцкага земскага судовага пісара Я. Млечкі напалі, збілі і захапілі некаторых падданных ды прысвоілі некаторыя землі Сурвілішкага маёнтка, якія належалі жамойцкаму біскупу Меркелю Гедройцю (названыя 4 мясцовасці). Біскуп у 1586 г. апрадэставаў рашэнне Ковенскага земскага суда, згодна з якім гэтыя падданыя разам з зямлёй былі адданыя на той час ужо суддзі Віленскага земскага суда Я. Млечку. Судовая спрэчка зацягнулася і не скончылася нават са смерцю Я. Млечкі, апеляцыя біскупа дайшла да вялікага князя. Спрэчка працягвалася прынамсі да пачатку XVII ст. Гл.: LVIA. F. 525, ар. 8, б. 92, л. 39—71; б. 73, л. 10—50, 111—125 і г. д.). У 1600 г. у біскупа атрымалася адсудзіць у нашчадкаў Я. Млечкі частку сваіх ранейшых падданных. Гл.: LVIA. F. 525, ар. 8, л. 51—54v.

⁴³ Дачка А. Курбскага была жонкай М. Візгірда, бацька згаданага тут земскага судовага службоўца. Гл.: LVIA. F. 716, ар. 3, б. 7, л. 2—5 («Адпісанне маёмасці (экстракт прывілея)»).

⁴⁴ Проста з земскага суда ў ваяводы крыху пазней быў пераведзены Крыштоф Служка, у 1600—1609 гг. ён быў менскім земскім падсудкам, а пазней стаў вендэнскім (цэсіскім) ваяводам у 1609—1620/1621 гг. Гл.: Urzędniccy podlascy... S. 273. Драгічынскі земскі суддзя Я. Вадынскі стаў падляшскім кашталіамам 23 верасня 1596 г., а ў 1613 г. павышаны і ў ваяводы; памёр у 1616 г. Гл.: Тамсама. S. 86, 135, 154.

пра якія іхныя бацькі ці дзяды нават не марылі⁴⁵. Тут мы можам падаць прыклады Млечкаў⁴⁶ або Еўлашоўскіх⁴⁷. Рэаліі грамадскага і палітычнага жыцця пасля прыняцця Другога Статута ВКЛ у 1566 г. стварылі спрыяльныя ўмовы для фармавання шляхецкай групы новага тыпу — службоўцаў земскіх судаў («юрыстаў»). Канец XVI ст. стаў пачаткам стварэння гэтай групы службовай шляхты.

ВЫСНОВЫ

1. Апошнія два дзесяцігоддзі XVI ст. пасля прыняцця Другога Статута ВКЛ сталі пачаткам працы службоўцаў павятовых земскіх судаў ВКЛ. Умоўна гэтую групу шляхты можна назваць павятовымі юрыстамі.

2. У гэты перыяд фармуюцца дынастыі юрыстаў-службоўцаў земскіх судаў, якія на працягу некалькіх пакаленняў працавалі ў земскіх судах аднаго ці некалькіх суседніх паветаў.

3. Паводле маёмаснага становішча службоўцаў павятовых земскіх судаў можна аднесці да сярэдняй шляхты.

4. Большасць тагачасных службоўцаў павятовых земскіх судаў ВКЛ былі блізкімі ці далёкімі родзічамі, але сама карпарацыя юрыстаў не была закрытай. Сваецкія сувязі з гэтай шляхецкай групай ішлі наверх, да найвышэйшых павятовых службоўцаў і сенатараў, адначасова сваецкія сувязі шырока разгаліноўваліся ў драбнейшай шляхце.

⁴⁵ Напрыклад, у XVII ст. быў віленскі біскуп Юрый Белазар (1661—1665). Катовіч «далі» не толькі віленскага біскупа Аляксандра (1684—1685), але і пісара ВКЛ (1658) і віленскага кашталяна (1672) Андрэя Францішка. З роду Копачаў (Копачаў) быў полацкі ваявода і троцкі кашталян Ян Караль (1658), з роду Юдзіцкіх — генерал артылерыі (1654) і новагародскі кашталян (1660—1668) Мікалай Уладзіслаў. Пацеі ўзвысіліся ў пачатку XVIII ст. Людвік Канстанцін стаў вялікім гетманам ВКЛ у 1709 г., а Аляксандр — троцкім ваяводам у 1742 г.; і шмат іншых прыкладаў. Гл.: *Urządnicy centralne i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV—XVIII wieków*. Spisy. Kórnik, 1994. S. 28—29, 31—33, 43—44, 53—54, 74—77, 78—80.

⁴⁶ Сын Яна Войцехавіча Млечкі Віктар Канстанцін (памёр у 1679 г.) з 1670 г. быў жамойцкім старастам, брат Мікалай — віленскім падваяводам у 1625 г., аршаўскім падкаморыем у 1631 г. (памёр каля 1640 г.), яшчэ чатыры яго браты былі судовымі службоўцамі ў Жамойці і ва Упіце ў XVII ст. Гл.: *Uruski S. Rodzina Herbarz szlachty polskiej*. T. 11. Warszawa, 1914. S. 142—143; *Wolff J. Senatorowie dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386—1795*. Kraków, 1885. S. 94.

⁴⁷ Відаць, унук Ф. Еўлашоўскага Людвік Караль (памёр у 1664 г.) у 1642—1643 гг. быў віленскім падваяводам, а з 1661 г. — берасцейскім ваяводам. Гл.: *Wolff J. Senatorowie i dygnitarze...* S. 11.

5. Шмат родаў службоўцаў павятовых земскіх судаў канца XVI ст. пазней узвысіліся і ў XVII ды XVIII ст. сталі элітай ВКЛ — сенатарамі (Млечкі, Белазары, Кунцэвічы, Валадкевічы, Гедройці, Масальскія і інш.).

СПІС СЛУЖБОЎЦАЎ ПАВЯТОВЫХ ЗЕМСКІХ СУДОЎ ВКЛ У 1566—1588 ГГ.

У 1566 г. ВКЛ складалі 13 ваяводстваў (30 паветаў), а ў 1569 г. засталася 9 ваяводстваў (22 паветы)⁴⁸.

Віленскае ваяводства

- 1) Віленскі павет
суддзя ? Шэмет, 1565—1567 А⁴⁹?
Юрый Войцехавіч Белазар, 1567 — пасля 1577 П⁵⁰
Станіслаў Андрэвіч Касінскі, пасля 1577—1579 П⁵¹
Ян Войцехавіч Млечка, 1580—канец 1587 П⁵²
Ян Міхайлавіч Візгірд, 1588—1593 П⁵³
падсудак Юрый Мікалаевіч Белазар, 1565—1567 П⁵⁴
падсудак Станіслаў Андрэвіч Касінскі, 1567 — пасля 1577 П⁵⁵
Грыгорый Жданавіч Гедройць, да 1580—1595 М⁵⁶

⁴⁸ Службоўцы земскіх судаў з ваяводстваў і паветаў, якія ў 1569 г. адышлі да Польшчы (Падляшша, Валынь, Кіеў, Падолле, Брацлаў), пазначаныя толькі да 1569 г.

⁴⁹ Адмовіўся ад пасады ў пачатку 1567 г., бо не быў прыдатны да працы: 3 студзеня 1567 г. «Шэмет — вяду не ест пилен». Гл.: *Максимейко Н. А. Сеймы литовского государства*. Харьков, 1902. С. 178.

⁵⁰ Згадваецца на гэтай пасадзе яшчэ 13 чэрвеня 1572 г. Гл.: *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka. Rankraščių skyrius (LMAVB RS)*. F. 16, b. 73, l. 67.

⁵¹ Памёр у 1579 г., у гэтым годзе згадваецца элекцыйны соймак; ягоны наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 19 студзеня 1580 г. Гл.: ЛМ—66, арк. 32 адв. Згадваецца яшчэ земскім падсудкам 13 чэрвеня 1572 г. Гл.: Тамсама.

⁵² Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 30 красавіка 1588 г. Гл.: ЛМ—73, арк. 390.

⁵³ Павышаны ў упіцкія маршалкі 15 жніўня 1593 г. Гл.: ЛМ—78, арк. 260 адв. — 261. Ягоны наступнік на гэтай пасадзе Я. Осцік быў прызначаны толькі 11 жніўня 1595 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 563.

⁵⁴ Павышаны ў земскія суддзі 28 сакавіка 1567 г. Гл.: ЛМ—266/52, арк. 163.

⁵⁵ Гл. зноску 58.

⁵⁶ Ягоны наступнік быў прызначаны 11 жніўня 1595 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 563 адв. — 564.

ДАРУС ВІЛІМАС

пісар Андрэй Мацкевіч, 1565—1574 П⁵⁷
Меркель Пяткевіч, 1574—1608 П⁵⁸

2) Ашмянскі павет

суддзя Станіслаў Станіслававіч Саковіч-Сцяцковіч, 1565—1601 П⁵⁹
падсудак Станіслаў Юр'евіч Барада, 1565—1580 П⁶⁰
Станіслаў Юр'евіч Касінскі, 1568 — да 1582 П^{61?}
Павел Войцехавіч Міхалоўскі, да 1582 — да 1586 П^{62?}
Андрэй Сасінавіч Беліковіч, да 1586—1601 П
пісар Станіслаў Юр'евіч Касінскі, 1565—1568 П⁶³
Пётр Станіслававіч Дравініцкі, 1568—1593 П⁶⁴

3) Вількамірскі павет

суддзя Станіслаў Галубіцкі, 1566 — да 1568 П⁶⁵
Грыгорый Мікалаевіч Гінтаўт-Люля, да 1568—1590 А⁶⁶
падсудак Грыгорый Мікалаевіч Гінтаўт-Люля, 1566 — да 1568 П⁶⁶
Юрый Дзяволцкі, да 1570—1578 П⁶⁸
Станіслаў Мікалаевіч Шаўкоўскі (Шалкоўскі), 1578—1585 А⁶⁹

⁵⁷ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 27 чэрвеня 1576 г. Гл.: ЛМ—58 арк. 17 адв.

⁵⁸ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 13 чэрвеня 1608 г., элекцыя — 2 траўня 1608 г. Гл.: ЛМ—89, арк. 75 адв.

⁵⁹ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 20 красавіка 1601 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 106.

⁶⁰ Наступнік на гэтай пасадзе згадваецца ўжо ў 1569 г.

⁶¹ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны ўжо 27 лістапада 1582 г. Гл.: ЛМ—68, арк. 288 адв.

⁶² Ягоны наступнік на гэтай пасадзе згадваецца ўжо ў 1591 г.

⁶³ Павышаны ў земскія судзі; наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 15 ліпеня 1568 г. Гл.: ЛМ—38, арк. 641 адв. — 642 адв.

⁶⁴ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 21 лютага 1593 г., элекцыя — 2 лютага 1593 г. Гл.: ЛМ—78, арк. 216 адв.; ЛМ—76, арк. 360.

⁶⁵ Ужо 29 чэрвеня 1570 г. на гэтай пасадзе працуе Г. Люля-Гінтаўт, у 1567 г. згадваецца як земскі падсудак. Гл. зноску 74.

⁶⁶ Адмовіўся з-за ўзросту і здароўя, наступнік там быў прызначаны 27 жніўня 1590 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 149 адв. — 150.

⁶⁷ Павышаны ў земскія судзі перад 29 чэрвеня 1570 г. Гл.: ЛМ—269. Кніга судовых спраў № 55, арк. 69 адв.

⁶⁸ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны ўжо 18 лютага 1578 г. Гл.: ЛМ—59, арк. 61 адв. — 62.

⁶⁹ Добраахвотна адмовіўся ад пасады, наступнік быў прызначаны ўжо 27 ліпеня 1585 г. Гл.: ЛМ—72, арк. 6 адв. — 7.

СЛУЖБОУЦЫ ПАВЯТОВЫХ ЗЕМСКІХ СУДОЎ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОВСКАГА

Аляксандр Валовіч, 1585—1597 П⁷⁰
пісар Станіслаў Дзяволцкі, 1566—1569 П⁷¹
Станіслаў Мікалаевіч Шаўкоўскі (Шалкоўскі), 1569—1578 П⁷²
Геранім Аўгустыніч, 1578—1585 А⁷³
Ян Юр'евіч Галаўня-Курклеўскі, 1585—1607 П⁷⁴

4) Браслаўскі павет

суддзя Іван Міхайлавіч Баса, 1566 — 1570 П^{75?}
Міцька (Дзмітрый Яцкавіч) Пуцята, 1570—1592 П⁷⁶
падсудак Міцька Пуцята (Пуцяціч, Дзмітрый Яцкавіч), 1566—1570 П⁷⁷

Станіслаў Ашмянскі (Ашмянец), 1570 — да 1576 П^{78?}
Станіслаў Марцінавіч Сіповіч, ? — 1576 П⁷⁹
Грыгорый Грыгор'евіч Мерскі (Мірскі), пасля 1579—1593 А⁸⁰
пісар Ян Сіповіч, 1566 — да 1570 ? П⁸¹

⁷⁰ Павышаны ў маршалкі князя 20 сакавіка 1597 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 674; ягоны наступнік быў прызначаны толькі 22 чэрвеня 1598 г. Гл.: ЛМ—83, арк. 372 адв. — 373.

⁷¹ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 12 кастрычніка 1569 г. Гл.: ЛМ—48, арк. 345 адв.

⁷² Павышаны ў земскія судзі 18 лютага 1578 г. Гл.: ЛМ—59, арк. 61 адв.; ягоны наступнік быў прызначаны 18 лютага 1578 г. Гл.: ЛМ—59, арк. 61.

⁷³ Добраахвотна адмовіўся ад пасады, наступнік быў прызначаны 27 ліпеня 1585 г. Гл.: ЛМ—72, арк. 7 адв.

⁷⁴ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 15 траўня 1607 г. Гл.: ЛМ—89, арк. 12 адв. — 13.

⁷⁵ Згадваецца яшчэ 6 траўня 1569 г. Гл.: LMAVB RS. F. 16, b. 40, l. 39; наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 25 чэрвеня 1570 г. Гл.: ЛМ—51, арк. 265; ЛМ—267. Кніга судовых спраў № 53, арк. 302 адв. — 303.

⁷⁶ Павышаны ў павятовыя маршалкі 23 ліпеня 1592 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 149 адв. Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 16 красавіка 1593 г., элекцыя была 1 сакавіка 1593 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 439.

⁷⁷ Павышаны ў земскія судзі. Гл. зноску 82.

⁷⁸ У пачатку 1567 г. ужо згадваецца ягоны наступнік С. Сіповіч. Гл. зноску 86.

⁷⁹ Тэстамент склалі 13 студзеня 1576 г. (ЛМ—274. Кніга судовых спраў № 60, арк. 180), а памёр ён у сакавіку 1576 г. (дзень не пазначаны — «уночы з серады на чацвер»). Але яшчэ 12 чэрвеня 1580 г., пры ўпісанні гэтага тэстаменту ў Літоўскую Метрыку, браслаўскі земскі суддзя не працаваў, бо «яшчэ не быў выбраны новы земскі суддзя». Гл.: Тамсама. Арк. 180 адв. Тым не менш, ягоны наступнік на гэтай пасадзе Г. Мерскі быў прызначаны ўжо 31 кастрычніка 1579 г. Гл.: ЛМ—64, арк. 268 адв.

⁸⁰ Адмовіўся з-за кепскага здароўя; наступнік быў прызначаны 11 кастрычніка 1594 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 522 адв.

⁸¹ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 25 чэрвеня 1570 г. Гл.: ЛМ—51, арк. 265 адв.

Богуш Барысавіч Копачь (Копач), 1570—1578 Пв⁸²
Грыгорый Іванавіч Масальскі, да 1581—1593 Пв⁸³

5) Лідскі павет⁸⁴

суддзя Себасцьян Трацяк, 1567—1581 Пв⁸⁵

Ян Юр'евіч Сіруць, 1581/1582—1586 Пв⁸⁶

Ян Трызна, 1586^{87?}

Мікалай Скіндзер, 1586—1607 Пв⁸⁸

падсудак Мікалай Навіцкі, 1567—1576 Пв⁸⁹

Ян Юр'евіч Сіруць, 1576—1581/1582 Пв⁹⁰

Марцін Юхнавіч Сангін, 1582—1592 Пв⁹¹

пісар Ян Юр'евіч Сіруць, 1567—1581 Пв⁹²

Андрэй Юр'евіч (Родзевіч) Доўгірд, 1576—1588 Пв⁹³

Войцех Шчаснавіч Скіндзер, 1588—1615 Пв⁹⁴

⁸² Павышаны да падкаморыя 28 ліпеня 1578 г. Гл.: ЛМ—58, арк. 143 адв. Ягонь наступнік Г. Масальскі згадваецца ўжо 18 кастрычніка 1581 г. Гл.: LMAVB RS F. 16, b. 47, l. 4.

⁸³ Павышаны да земскага судзі 16 сакавіка 1593 г., элекцыя — 1 сакавіка 1593 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 439.

⁸⁴ У першым спісе паветаў ВКЛ і іх службоўцаў 1566—1567 гг. яшчэ аднесены да Троцкага ваяводства.

⁸⁵ Памёр у пачатку 1581 г. 19 лютага 1581 г. ён склаў тэстамент, а ягоная жонка 29 траўня 1581 г. ужо ўпісала тэстамент нябожчыка ў Літоўскую Метрыку. Гл.: ЛМ—68, арк. 53—57.

⁸⁶ Наступнікам там (пасля смерці Я. Сіруця) быў прызначаны М. Скіндзер 20 траўня 1586 г. Гл.: ЛМ—73, арк. 176; ЛМ—74, арк. 96 адв. — 97.

⁸⁷ Прызначаны земскім суддзёй 2 чэрвеня 1586 г. пасля смерці не пазначанага ў лісце службоўца. Гл.: ЛМ—72, арк. 36 адв. — 37.

⁸⁸ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 20 красавіка 1607 г., элекцыя — 5 красавіка 1607 г. Гл.: ЛМ—89, арк. 4 адв. — 5.

⁸⁹ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 20 ліпеня 1567 г. Гл.: ЛМ—63, арк. 16 адв.

⁹⁰ Гл. зноску 92; згадваецца як земскі суддзя ўжо ў 1582 г.

⁹¹ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 12 жніўня 1592 г. (ЛМ—77, арк. 313v) і 18 жніўня 1592 г. (ЛМ—76, арк. 282).

⁹² Павышаны да земскага судзі; наступнік быў прызначаны 20 ліпеня 1567 г. Гл.: ЛМ—63, арк. 16 адв. — 17 адв.

⁹³ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 13 чэрвеня 1588 г. Гл.: ЛМ—73, арк. 731 адв. — 732; ЛМ—74, арк. 311.

⁹⁴ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 19 лістапада 1615 г., элекцыя — 10 лістапада 1615 г. Гл.: ЛМ—92, арк. 190.

Троцкае ваяводства

6) Троцкі павет

суддзя Эразм Багданавіч Доўгірд, 1566—1578 Пв⁹⁵

Багдан Фёдаравіч Сапега, 1578—1599 А⁹⁶

падсудак Іван Сяліцкі, 1566 — да 1577 Пв⁹⁷

Пётр Багданавіч Талочка, да 1577—1595 Пв⁹⁸

пісар Ян Гудзеневіч Тулгаўд, 1566—1611 Пв⁹⁹

7) Гарадзенскі павет

суддзя Іван Фёдаравіч Масальскі, 1556—1578 Пв^{100?}

Грыгорый Апанасавіч Масальскі, 1578—1590 Пв¹⁰¹

падсудак Іван Макаровіч, 1565—1569 Пв¹⁰²

Васіль Міхайлавіч Мялешка, 1569—1574 Пв¹⁰³

Грыгорый Апанасавіч Масальскі, 1574 — да траўня 1578 г. Пв¹⁰⁴

Грыгорый Дзяльніцкі, перад траўнем 1578 г. — 1590 А¹⁰⁵

пісар Лаўрын Война, 1565¹⁰⁶

⁹⁵ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 7 чэрвеня 1578 г. (прозвішча ў прывілеі не пазначанае, аднак гэта найверагодней быў Б. Сапега). Гл.: ЛМ—59, арк. 97.

⁹⁶ Адмовіўся з-за сталага веку і здароўя; наступнік быў прызначаны 23 кастрычніка 1599 г. Гл.: ЛМ—86, арк. 82.

⁹⁷ Ягонь наступнік на гэтай пасадзе П. Талочка згадваецца ўжо 11 чэрвеня 1577 г. Гл.: LVIA. F. 1280, ар. 1, b. 14, l. 3, 13, 17, 33, 37.

⁹⁸ 6 жніўня 1595 г. згадваецца як «толькі што памерлы». Гл. Акты, издаваемые Виленской археографической комиссией для разбора древних актов (АВАК). Т. 30. Вильна, 1904. С. 178. Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 26 студзеня 1596 г., элекцыя — 12 верасня 1595 г. Гл.: ЛМ—83, арк. 6 адв.

⁹⁹ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 24 траўня 1611 г. Гл.: ЛМ—89, арк. 297 адв.

¹⁰⁰ Увесну 1578 г. на гэтай пасадзе ўжо працаваў яго наступнік. Гл. зноску 111.

¹⁰¹ Павышаны ў падкаморыі; наступнік быў прызначаны 27 жніўня 1590 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 150 адв.

¹⁰² Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 13 ліпеня 1569 г. Гл.: ЛМ—267. Кніга судовых спраў № 53, арк. 269.

¹⁰³ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 15 красавіка 1574 г. Гл.: ЛМ—57, арк. 6 адв.

¹⁰⁴ Ужо 29 траўня 1578 г. працаваў на пасадзе земскага судзі. Гл.: НГАБ. Ф. 1755, воп. 1, спр. 7 (VII кніга Гарадзенскага земскага суда), арк. 1—2 адв.

¹⁰⁵ Адмовіўся з-за сталага веку; наступнік быў прызначаны 12 снежня 1590 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 178 адв. — 179.

¹⁰⁶ Згадваецца як гарадзенскі земскі пісар толькі 19 чэрвеня — 20 ліпеня 1565 г. Гл.: АВАК. Т. 17. Вильна, 1889. С. 440—442 (кніга Гарадзенскага земскага суда

Фёдар Іванавіч Кунцэвіч, 1566—1568 Пв¹⁰⁷
 Андрэй Катовіч, 1568 — канец 1605 П¹⁰⁸

8) Ковенскі павет

суддзя Мікалай Юшкавіч Кульвіч, 1566—1580 П¹⁰⁹
 Юрый Сямёнавіч Радашынскі, 1580—1599 П¹¹⁰
 падсудак Марцін¹¹¹ Падсянткоўскі (Пацянткоўскі), 1566—1578 П¹¹²
 Юрый Сямёнавіч Радашынскі, 1578—1580 П¹¹³
 Грыгорый Бейнарт, 1580—1591 П¹¹⁴
 пісар Бенядзікт Іванавіч, 1566 — пасля 1571 П¹¹⁵?
 Юрый Сямёнавіч Радашынскі, перад 1574—1578 Пв¹¹⁶
 Мікалай Самарок, 1580—1599 Пв¹¹⁷

1565 г., у каталогу Гарбачэўскага — № 6781, с. 16—46). Пазней стаў пісарам скарбнікам ВКЛ, памёр у 1580 г.

¹⁰⁷ Павышаны ў павятовыя харужыя, хоць і далей любіў сябе тытулаваць «земскім пісарам і харужым». Гл.: НГАБ. Ф. 1755, воп. 1, спр. 4, арк. 47 адв. — 324 адв. (IV кніга Гарадзенскага земскага суда (1568—1570)). Ягоны наступнік на гэтай пасадзе А. Катовіч быў прызначаны 18 верасня 1568 г. Гл.: ЛМ—267. Кніга судовых спраў № 53, арк. 218 адв.

¹⁰⁸ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 23 студзеня 1606 г., элекцыя — 9 студзеня 1606 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 384 адв.

¹⁰⁹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 верасня 1580 г. Гл.: ЛМ—66, арк. 120 адв.

¹¹⁰ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 18 снежня 1599 г. Гл.: ЛМ—86, арк. 84 адв.

¹¹¹ Імя і імя па бацьку часам вар'іруюцца, ёсць і Андрэй Моцькавіч.

¹¹² Наступнік на гэтай пасадзе Ю. Радашынскі быў прызначаны 9 чэрвеня 1578 г. (ЛМ—59, арк. 122), а Г. Бейнарт — 4 студзеня 1580 г. (аднак пазначана, што пасля смерці М. Падсудкоўскага). Гл.: ЛМ—66, арк. 7 адв.

¹¹³ Гл. зноску 119.

¹¹⁴ Памёр да 22 траўня 1591 г. (вядома з ліста пра яго смерць да троцкага ваяводы і ліста ваяводы, якім ён прызначае дату элекцыйнага соймака). Гл.: Archiwum Głównie Akt Dawnych (AGAD). Archiwum Radziwiłłów (AR), dz. II, ks. 4 (Metryka spraw województwa trockiego), s. 72—73. 2 ліпеня 1591 г. у Коўне, у двары князя, адбылася элекцыя яго наступніка. Гл.: Тамсама. Наступнікам Г. Бейнарта стаў В. Кульвінскі. За гэтыя звесткі дзякую Андрэю Радаману.

¹¹⁵ Ягоны наступнік Ю. Радашынскі 27 чэрвеня 1571 г. згадваецца яшчэ як звычайны зямлянін (I кніга Жамойцкага земскага суда). Гл.: Опись документов... Вып. 1. С. 15. 12 лістапада 1574 г. ён згадваецца ўжо як ковенскі земскі пісар (I кніга Жамойцкага земскага суда, с. 633—636, 636—638). Гл.: Тамсама. С. 19.

¹¹⁶ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 верасня 1580 г. (пазначана, што пасля Ю. Радашынскага). Гл.: ЛМ—66, арк. 120 адв.

¹¹⁷ Павышаны ў земскія судзі 18 снежня 1599 г. Гл.: ЛМ—86, арк. 84 адв.

9) Упіцкі павет

суддзя Баўтрамец Лявон, 1566 — да пач. 1575 П¹¹⁸?
 Якуб Юр'евіч Кемеш, да 1575—1576 П¹¹⁹?
 Ян Мікалаевіч Візгірд, 1576—1588 Пв¹²⁰
 Станіслаў Янавіч Белазар, 1588—1591 Пв¹²¹
 падсудак Якуб Юр'евіч Кемеш, 1566 — да пачатку 1575 Пв¹²²
 Ян Мікалаевіч Візгірд, ? — 1576 Пв¹²³
 Ян Жыгімантовіч, 1576—1592 Пв¹²⁴
 пісар Ян Войцехавіч Млечка, 1566—1580 Пв¹²⁵
 Мікалай Лапацінскі, да 1585—1604 П¹²⁶

Жамойцкае староства

10)

суддзя Станіслаў Вяковіч, 1566—1570 П¹²⁷
 Казімір Янавіч Орвід, 1570—1594 П¹²⁸

¹¹⁸ Памёр да 14 студзеня 1576 г. Гл. зноску 126.

¹¹⁹ На пасадзе земскага судзі Я. Кемеш згаданы толькі ў дакуменце 14 студзеня 1576 г. Гл.: VUB RS. F. 7, sign. 218, першыя два непранумараваныя аркушы ў пачатку кнігі. Ягоным наступнікам Я. Візгірд быў прызначаны «пасля смерці Я. Кемеша» 1 снежня 1576 г. Гл.: ЛМ—58, арк. 117 адв.; ЛМ—61, арк. 21 адв.

¹²⁰ Выбраны ў віленскія земскія судзі; ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 23 жніўня 1588 г. Гл.: ЛМ—72, арк. 98 адв. — 99.

¹²¹ Павышаны ў падкаморыі 17 чэрвеня 1591 г., элекцыя — 1 красавіка 1591 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 161 адв. Можа быць, што паўгода ён быў падкаморыем, а новы земскі суддзя ў той час яшчэ не быў прызначаны. Памёр у пачатку 1592 г.; ягоны наступнік на пасаду земскага судзі быў прызначаны 14 сакавіка 1592 г., элекцыя — 14 студзеня 1592 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 297—298; ЛМ—78, арк. 123 адв. — 124.

¹²² Павышаны ў земскія судзі перад 1576 г., бо ўжо 14 студзеня 1576 г. згадваецца як земскі суддзя. Гл. зноску 126. Я. Кемеш 10 сакавіка 1572 г. яшчэ атрымаў месца упіцкага падкаморыя. Гл.: ЛМ—51, арк. 305 адв. — 306.

¹²³ Павышаны ў земскія судзі; наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 1 снежня 1576 г. Гл.: ЛМ—58, арк. 116 адв.; ЛМ—61, арк. 22.

¹²⁴ Павышаны ў земскія судзі 14 сакавіка 1592 г.; элекцыя — 14 студзеня 1592 г. Гл.: ЛМ—78, арк. 124 адв.

¹²⁵ Выбраны віленскім земскім суддзёй. Гл. зноску 58.

¹²⁶ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 14 ліпеня 1604 г., элекцыя — 30 чэрвеня 1604 г. Гл.: ЛМ—86, арк. 425 адв.

¹²⁷ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 30 ліпеня 1570 г. Гл.: ЛМ—267. Кніга судовых спраў № 53, арк. 313 адв.

¹²⁸ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 22 верасня 1594 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 518 адв.; ЛМ—78, арк. 272 адв. — 273.

падсудак Крыштоф Янавіч Бялевіч (Білевіч-Станкевіч), 1566—1594 П¹²⁹

пісар Станіслаў Груздзь, 1566—1576 П¹³⁰

Адам Русцяйковіч, 1576—1591 П¹³¹

Кіеўскае ваяводства (Мазырскі і Рэчыцкі паветы гл. Менскім ваяводстве)

11)

суддзя Язэп Іванавіч Нямірыч, 1566—1598

падсудак Фёдар Грыгор'евіч Ціша-Быкоўскі, 1566—1573

пісар Фёдар Балакір, 1566^{132?}

Багуфал Міхайлавіч Паўша, 1566—1574¹³³

Вальнскае ваяводства

12) Луцкі павет

суддзя Гаўрыла Васілевіч Бакей-Печыхвосцкі, 1566—1577

падсудак Астафей Васілевіч Сакольскі-Чацвярцінскі, 1566—1578

Пв

пісар Міхаіл Фёдаравіч Карыценскі, 1566—1596

13) Уладзімірскі павет

суддзя Багдан Касцюшка-Хабалтоўскі, 1566—1584

падсудак Міхаіл Курцэвіч, 1566

Павел Шпакоўскі, 1566—1568

Гаўрыла Іванавіч Якавіцкі, 1569¹³⁴—1571

пісар Фёдар Солтан-Буяціцкі, 1566—1593

¹²⁹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 30 кастрычніка 1594 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 536 адв.

¹³⁰ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 снежня 1576 г. (ЛМ—56, арк. 87 адв.) і 12 снежня 1576 г. (ЛМ—58, арк. 135).

¹³¹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 22 траўня 1591 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 156.

¹³² Прызначаны пісарам у «Кіеўскі павет, у Мазыр і Оўруч» 8 сакавіка 1566 г. Гл.: ЛМ—44, арк. 113 адв. Пазней, яшчэ ў гэтым жа самым годзе, пачынае сябе называць мазырскім земскім пісарам і застаецца ім да сваёй смерці каля 1580 г.

¹³³ Службоўцы кіеўскіх земскіх судаў вызначаны паводле: Яковенко Н. Украінська шляхта... С. 189.

¹³⁴ Г. Якавіцкі быў прызначаны ўладзімірскім земскім падсудкам 29 верасня 1568 г. Гл.: ЛМ—49, арк. 31.

14) Крамянецкі павет

суддзя Андрэй Юхнавіч Кунеўскі (Яловіч), 1566—1577

падсудак Савін Гнявошавіч Елавіцкі, 1566¹³⁵—1591

пісар Грыгорый Болбас-Растоцкі, 1566—1582¹³⁶

Полацкае ваяводства

15)

суддзя Лукаш Багданавіч Гарабурда, 1570—1577 П^{137?}

Язэп Іванавіч Корсак, да 1577—1597 Пв¹³⁸

падсудак Іван Невельскі, 1570—1571 А¹³⁹

Іван Кубліцкі, 1571 — пасля 1574 П¹⁴⁰

Фёдар Шавула, 1580—1602 А¹⁴¹

пісар Васіль Іванавіч Корсак, 1570—1571 П^{142?}

Фёдар Шавула, 1571—1580 Пв¹⁴³

Юрый Катавіцкі, 1580—1602 Пв¹⁴⁴

¹³⁵ С. Г. Елавіцкі прызначаны крамянецкім земскім падсудкам 21 траўня 1567 г. Гл.: ЛМ—266. Кніга судовых спраў № 52, арк. 174 адв.

¹³⁶ Яковенко Н. Украінська шляхта... С. 188—189.

¹³⁷ Ягоны нашчадак там згдваецца 30 верасня 1577 — 3 кастрычніка 1578 г. Гл.: Опись документов... Вып. 1. С. 45 (III кніга Жамойцкага земскага суда, арк. 51—52 (у каталогу Гарбачэўскага — № 14577).

¹³⁸ 20 жніўня 1597 г. павышаны ў менскія (ЛМ—83, арк. 256—257v), а 25 кастрычніка 1597 г. — у полацкія кашталяны (Тамсама. Арк. 269—270). Ягоны наступнік быў прызначаны толькі 10 студзеня 1598 г., элекцыя — 20 лістапада 1597 г. Гл.: ЛМ—83, арк. 280 адв.

¹³⁹ І. Невельскі там не меў маёнтка («оселости»), але і сам не хацеў гэтай пасады. Пасля выбараў з 4-х кандыдатаў 12 красавіка 1571 г. быў прызначаны яго наступнік. Гл.: ЛМ—266. Кніга судовых спраў № 52, арк. 419 адв. — 420.

¹⁴⁰ Ягоны наступнік туды быў прызначаны 17 лютага 1580 г. Гл.: AGAD. AR. Dz. 2, PR, sugn. 14 D.

¹⁴¹ Адмовіўся з-за сталага ўзросту; ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 12 чэрвеня 1602 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 185.

¹⁴² Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 26 красавіка 1571 г. Гл.: AGAD. AR. Dz. 2, PR, sugn. 14 D.

¹⁴³ Павышаны ў земскія падсудкі; наступнік быў прызначаны 17 лютага 1580 г. Гл.: ЛМ—66, арк. 45.

¹⁴⁴ Павышаны ў земскія падсудкі; наступнік быў прызначаны 12 чэрвеня 1602 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 187 адв.

Новагародскае ваяводства

16) Новагародскі павет

Суддзя Меркель Жыгімонтавіч Сноўскі (з Гроўжаў), 1565—1580 Пв¹⁴⁵

Язэп Іванавіч Галаўня, 1580—1598 П¹⁴⁶
падсудак Багдан Фёдаравіч Пакашчэўскі (Карашчэўскі), 1565—1569 ? П¹⁴⁷

Язэп Іванавіч Галаўня, да 1569—1580 П¹⁴⁸

Каспар Фёдаравіч Кярсноўскі, 1580—1592 П¹⁴⁹

пісар Язэп Іванавіч Галаўня, 1565 — перад 1569 Пв¹⁵⁰

Васіль Тумінскі, да 1569 — перад 1572 П^{151?}

Каспар Фёдаравіч Кярсноўскі, да 1572 ?—1580 Пв¹⁵²

Ян Галаўня, 1580—1605 П¹⁵³

¹⁴⁵ Павышаны ў віцебскія кашталіны 26 сакавіка 1580 г. Гл.: ЛМ—65, арк. 9 адв. Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 25 сакавіка 1580 г. Гл.: ЛМ—65, арк. 9. Юзаф Вольф сцвярджаў, што ў віцебскія кашталіны ён быў павышаны ў 1578 г. Гл.: Wolff J. Senatorowie i dygnitarze... S. 138.

¹⁴⁶ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 9 ліпеня 1598 г. Гл.: ЛМ—83, арк. 380 адв. — 381.

¹⁴⁷ Ужо 25 красавіка 1569 г. на гэтай пасадзе згадваецца Язэп Галаўня. Гл.: Радаман А. Элекцыйныя соймакі Новагародскага павета ў П-й палове XVI ст. // Гісторыя Беларусі: новае ў даследаванні і выкладанні: матэрыялы Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі (Мінск, 27 сакавіка 1999 г.): у 2 ч. Ч. 2. Мінск, 1999. С. 110.

¹⁴⁸ Павышаны ў земскія судзі; наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 23 сакавіка 1580 г. Гл.: ЛМ—65, арк. 9 адв.

¹⁴⁹ К. Кярсноўскі памёр у сваім гарадзейскім маентку 30 чэрвеня 1592 г. Гл.: Jeulašauskis T. Atsiminimai... P. 58; Еўлашоўскі Ф. Успаміны... С. 55. Выбары земскага падсудка адбыліся 1 верасня 1592 г., наступнік быў прызначаны 10 верасня 1592 г. (або 28 верасня, гл.: Тамсама. Р. 59). Гл.: ЛМ—77, арк. 317 адв. Прысягу ж ён склаў толькі 7 студзеня 1593 г. Гл.: Jeulašauskis T. Atsiminimai... P. 59; Еўлашоўскі Ф. Успаміны... С. 56.

¹⁵⁰ Гл. зноску 154.

¹⁵¹ Відаць, памёр да 17 верасня 1572 г., бо новы земскі пісар на той час яшчэ не прысягаў. Гл.: АВАК. Т. 31. Вільна, 1906. С. 43; Радаман А. Элекцыйныя соймакі... С. 110.

¹⁵² Павышаны ў земскія падсудкі; наступнік быў прызначаны 25 сакавіка 1580 г. Гл.: ЛМ—65, арк. 9 адв.

¹⁵³ Наступнік на гэтай пасадзе, Яраш Еўлашоўскі, быў прызначаны ў 1605 г.

СЛУЖБОУЦЫ ПАВЯТОВЫХ ЗЕМСКИХ СУДОЎ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОВСКАГА

17) Слоні́мскі павет

суддзя Міхаіл Гаўрылавіч Сакалоўскі, 1571 — да сярэдзіны 1578 П^{154?}

Пётр Войцехавіч Нарбут, да траўня 1581 — 1602 П¹⁵⁵

падсудак Пацей Ялец, 1565—1581 А¹⁵⁶

Міхаіл Іванавіч Яцыніч, 1582—1623 П¹⁵⁷

пісар Богуш Тушэўскі (Душарынскі), 1565—1578 П¹⁵⁸

Абрам Мялешка, 1578—1580 Пв¹⁵⁹

Пётр Войцехавіч Нарбут, 1581 — перад траўнем 1581 Пв¹⁶⁰

Даніла Багурынскі-Храбтовіч, 1581—1599 П¹⁶¹

18) Ваўкавы́скі павет

суддзя Яраслаў Роскі, 1566—1571 П¹⁶²

Фрэдэрык Гарайна, 1571 — да 1578 П^{163?}

Грыгорый Война, да 1578—1593¹⁶⁴

¹⁵⁴ Памёр у пачатку 1581 г., бо ягоны наступнік працаваў ужо 22 траўня 1581 г. Гл.: НГАБ. Ф. 1785, воп. 1, спр. 6 (VI кніга Слонімскага земскага суда). Сам ён як нябожчык згадваецца 29 траўня 1578 г. Гл.: Тамсама. Арк. 218 адв. — 220.

¹⁵⁵ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 22 жніўня 1602 г., элекцыя — 5 жніўня 1602 г. Гл.: ЛМ—88, арк. 6 адв. — 7; ЛМ—85, арк. 194.

¹⁵⁶ Адмовіўся ад гэтай пасады з-за сталага веку і іншых прычын 5 чэрвеня 1581 г. Гл.: НГАБ. Ф. 1785, воп. 1, спр. 6, арк. 259 (VI кніга земскага суда — адказ падсудка земскага суда Пацея Ельца на соймаку Слонімскага павета (дакумент не скончаны)); наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 2 верасня 1582 г. Гл.: ЛМ—67, арк. 186 адв.; ЛМ—69, арк. 99.

¹⁵⁷ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 2 чэрвеня 1623 г., элекцыя — 16 траўня 1623 г. Гл.: ЛМ—99, арк. 46 адв. — 47 адв.

¹⁵⁸ Наступнік на гэтай пасадзе быў прызначаны 15 снежня 1578 г. (ЛМ—60, арк. 263 адв. — 264) і 15 сакавіка 1579 г. (ЛМ—63, арк. 185 адв. — 186v).

¹⁵⁹ Стаўшы павятовым маршалкам, адмовіўся ад пасады. Згадваецца яшчэ 1 ліпеня 1591 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 164. Ягоны наступнік быў прызначаны 4 чэрвеня 1580 г. Гл.: ЛМ—66, арк. 95 адв. — 96; ЛМ—212, арк. 50.

¹⁶⁰ Гл. зноску 161.

¹⁶¹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 27 ліпеня 1585 г. Гл.: ЛМ—86, арк. 75.

¹⁶² Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 16 сакавіка 1571 г. Гл.: ЛМ—267. Кніга судовых спраў № 53, арк. 334 адв.

¹⁶³ У гэты час ужо не быў земскім суддзёй, бо Г. Война згадваецца на пасадзе земскага судзі ўжо 2 чэрвеня 1580 г. Гл.: LMAVB RS. F. 16, v. 456, l. 21v.

¹⁶⁴ Павышаны ў берасцейскія кашталіны 10 красавіка 1593 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 412 адв. Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны толькі 22 кастрычніка 1594 г. (ЛМ—77, арк. 533 адв. — 534) і 24 лістапада 1594 г., элекцыя — 4 красавіка 1594 г. Гл.: ЛМ—78, арк. 282 адв. — 283.

ДАРУС ВІЛІМАС

падсудак Ленарт Вузлоўскі, 1566—1591 П¹⁶⁵
пісар Ян Хадакоўскі, 1566—1579 П¹⁶⁶
Ян Багданавіч Вуглік, 1579—1591 Пв¹⁶⁷

Віцебскае ваяводства

19) Віцебскі павет
суддзя Іван Шчолка (Шолка), 1566¹⁶⁸
Іван Богушавіч Рамейка, 1566—1592 А¹⁶⁹
падсудак Цімафей Гурка, 1566—1574 П¹⁷⁰
Васіль Гурка, 1576—1581 П¹⁷¹
Васіль Багдановіч, 1581—1583 П¹⁷²
Бальцар Багданавіч Старасельскі, 1583—1591? Пв¹⁷³
пісар Васіль Багдановіч, 1566—1581 Пв¹⁷⁴
Андрэй Ярашавіч Асіпоўскі, 1581—1601 П¹⁷⁵

¹⁶⁵ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 27 ліпеня 1591 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 176 адв. — 177.

¹⁶⁶ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 8 снежня 1579 г. Гл.: ЛМ—64, арк. 287 адв.

¹⁶⁷ Павышаны ў земскія судзі; ягоны наступнік быў прызначаны 8 чэрвеня 1591 г., элекцыя — 29 траўня 1591 г. Гл.: ЛМ—78, арк. 85 адв.

¹⁶⁸ Згадваецца ў першым спісе паведаў ВКЛ і іх службоўцаў 1566—1567. Гл.: Любавский М. Литовско-русский сейм... С. 230 (Приложение 79). Аднак ужо 27 жніўня 1566 г. як віцебскі земскі суддзя згадваецца Іван Богушавіч Рамейка. Гл.: Документы Московского архива Министерства юстиции. Т. 1. Москва, 1897. С. 202. Гл. таксама: ЛМ—45, арк. 45. На гэтай пасадзе ён прабыў да 1592 г.

¹⁶⁹ Адмовіўся з-за слабога здароўя; ягоны наступнік Б. Старасельскі быў прызначаны 15 траўня 1592 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 222.

¹⁷⁰ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 18 лістапада 1576 г. Гл.: ЛМ—58, арк. 94 адв. — 95. У прызначальным лісце згадваецца, што земскага пісара там не было ажно з 1574 г., аднак на той час не быў атрыманы прывілей, таму цяпер просяць яго зацвердзіць.

¹⁷¹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 25 лютага 1581 г. Гл.: ЛМ—67, арк. 18 адв. — 19.

¹⁷² Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 24 лістапада 1583 г. Гл.: ЛМ—69, арк. 192 адв.

¹⁷³ Незразумела, памёр (так гаворыцца ў прызначальным лісце Г. Косава ад 1591 г.) ці быў павышаны (гл. зноску 176); наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны яшчэ 19 кастрычніка 1591 г. Гл.: ЛМ—78, арк. 94 адв. — 94.

¹⁷⁴ Павышаны ў земскія падсудкі; наступнік быў прызначаны 25 лютага 1601 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 18 адв. — 19.

¹⁷⁵ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 24 лютага 1601 г., элекцыя — 3 лютага 1601 г. Гл.: ЛМ—86, арк. 195.

СЛУЖБОУЦЫ ПАВЯТОВЫХ ЗЕМСКІХ СУДОЎ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

20) Аршанскі павет
суддзя Цімафей Сакалянскі, 1566 — пасля 1570^{176?}
Андрэй Лукомскі?, 1567 — перад 1580 П¹⁷⁷
Багдан Андрэевіч Лукомскі, да 1580—1592 П¹⁷⁸
падсудак Іван Фёдаравіч Падбіента, 1567—1585 А¹⁷⁹
Павел Іванавіч Парасукаў (Вуглоўскі), 1585 — пасля 1599/1600 П^{180?}
пісар Андрэй Сакалінскі, 1567?¹⁸¹
Андрэй Васілевіч Варапай, 1567—1592 Пв¹⁸²

Берасцейскае ваяводства

21) Берасцейскі павет
суддзя Кірдзеі Крычэўскі (Крыкоўскі), 1565—1577 П¹⁸³

¹⁷⁶ Згадваецца ў першым спісе паведаў ВКЛ і іх службоўцаў 1566—1567 гг. Гл.: Любавский М. Литовско-русский сейм... С. 230. Ужо 15 красавіка 1567 г. на гэтую пасаду быў прызначаны ксёндз А. Лукомскі. Гл.: ЛМ—266. Кніга судовых спраў № 52, арк. 168 адв. Хоць сам Т. Сакалянскі 16 лістапада 1567 г. у попісе войска ВКЛ ужо згадваўся без тытула «земскі суддзя» (РИБ. Т. 33. Ст. 476), але яшчэ ім працаваў 5 кастрычніка 1570 г. Гл.: LVIA. F. 1135, ар. 20, b. 425, l. 44.

¹⁷⁷ Памёр да 1580 г., бо ягоны наступнік Б. Лукомскі гэтую пасаду займаў у 1579—1580 гг. Гл.: Wolf J. Kniaziowe litewsko-ruscy. Warszawa, 1897. S. 216, 219—220.

¹⁷⁸ Ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 23 ліпеня 1592 г. (ЛМ—78, арк. 148 адв. — 149) і 24 ліпеня 1592 г. (ЛМ—77, арк. 310 адв.).

¹⁷⁹ Адмовіўся з-за сталага веку яшчэ на сесіі ў кастрычніку 1585 г.; наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 15 снежня 1585 г. Гл.: ЛМ—73, арк. 115; ЛМ—74, арк. 50 адв.

¹⁸⁰ Згадваецца яшчэ 22 студзеня 1599 г. Гл.: Довгялло Дм. Ив. Могилевская старина. Черейский Монастырь. Могилев, 1901. С. 11. Элекцыйны соймак з мэтай выбраць яго наступніка скліканы 17 верасня 1600 г. Гл.: Archiwum domu Sapiehow — Archivum Domus Sapiananae. Wyd. staraniem rodziny. Т. 1. Listy z lat 1575—1606 (Continet Codicem epistolarem 1575—1606) / Oprac. Dr. A. Prochaska. Lwów, 1892. S. 251 (№ 306).

¹⁸¹ Прызначаны на гэтую пасаду 15 красавіка 1567 г. Гл.: ЛМ—266. Кніга судовых спраў № 52, арк. 167 адв. — 168. Аднак у першым спісе паведаў ВКЛ і іх службоўцаў 1566—1567 гг. згадваецца ўжо А. Варапай. Гл.: Любавский М. Литовско-русский сейм... С. 230.

¹⁸² Павышаны ў земскія судзі, працаваў да 1620 г.; наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 12 верасня 1620 г., элекцыя — 25 жніўня 1620 г. Гл.: ЛМ—93, арк. 338 адв. — 339; наступнік на пасаду земскага пісара быў прызначаны 23 ліпеня 1592 г. Гл.: ЛМ—78, арк. 149 адв. — 150.

¹⁸³ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 29 красавіка 1577 г. Гл.: ЛМ—58, арк. 264 адв.

ДАРУС ВІЛІМАС

Адам Пацей, 1577—1589 Пв¹⁸⁴
падсудак Якаў Гаўрылавіч Грычына, 1565—1572 П¹⁸⁵
Грыгорый Мажэйка-Каранеўскі, 1572—1576 П¹⁸⁶
Богуш (Багдан) Тумінскі, 1576—1617 П¹⁸⁷
пісар Адам Пацей (Пацяевіч), 1565—1577 Пв¹⁸⁸
Фёдар Пацей-Каранеўскі, 1577—1589 Пв¹⁸⁹

22) Пінскі павет

суддзя Іван Апанасавіч Фурс, 1566—1583 П¹⁹⁰
Гурын Сямёнавіч Фурс, 1583—1606 П¹⁹¹
падсудак Іван Сямёнавіч Дамановіч (Даманоўскі), 1566—1574 П¹⁹²
Макар Марціновіч, 1574 — да 1581 П^{193?}
Міхаіл (Нісіфор) Дольскі, 1581—1606 Пв¹⁹⁴
пісар Гурын Сямёнавіч Фурс, 1566—1583 Пв¹⁹⁵
Васіль Кірдзеі Грычына, 1583—1606 П¹⁹⁶

¹⁸⁴ Павышаны ў берасцейскія кашталяны; наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 12 студзеня 1589 г. Гл.: ЛМ—73, арк. 547 адв.; ЛМ—74, арк. 420.

¹⁸⁵ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 25 сакавіка 1572 г. Гл.: ЛМ—51, арк. 308.

¹⁸⁶ Ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 снежня 1576 г. Гл.: ЛМ—58, арк. 126 адв.

¹⁸⁷ Ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 7 ліпеня 1617 г., элекцыя — 3 ліпеня 1617 г. Гл.: ЛМ—93, арк. 76 адв.

¹⁸⁸ Павышаны ў земскія судзі; ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 29 красавіка 1577 г. Гл.: ЛМ—58, арк. 264 адв. — 265.

¹⁸⁹ Павышаны ў земскія судзі; ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 7 лютага 1589 г. Гл.: ЛМ—74, арк. 434.

¹⁹⁰ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 верасня 1583 г. Гл.: ЛМ—69, арк. 164.

¹⁹¹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 22 чэрвеня 1606 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 445.

¹⁹² Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 15 красавіка 1574 г. Гл.: ЛМ—57, арк. 7.

¹⁹³ Памёр да гэтай даты, бо ягоны наступнік М. Дольскі згадваецца на гэтай пасадзе ў 1589 г. Гл.: Uruski S. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. T. 3. Warszawa, 1906. S. 209.

¹⁹⁴ Павышаны ў земскія судзі; ягоны наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 23 чэрвеня 1606 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 445 адв. — 446.

¹⁹⁵ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 верасня 1583 г. Гл.: ЛМ—69, арк. 164 адв.

¹⁹⁶ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 23 чэрвеня 1606 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 446.

СЛУЖБОЎЦЫ ПАВЯТОВЫХ ЗЕМСКІХ СУДОЎ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

Падляшскае ваяводства

23) Драгічынскі павет
суддзя Якуб Пабікроўскі, 1556—1576 П
падсудак Марцін Вонж, 1557—1587
пісар Адам Касінскі, 1554—1569 Пв
Ян Касінскі (яго сын), 1569—1588 П¹⁹⁷

24) Мельніцкі павет

суддзя Пётр Паткоўскі (Падкоўскі), 1561—1585 (1586) П
падсудак Войцех Дзяткоўскі, 1556—1596 Пв?
пісар Войцех Каржанёўскі, 1534—1578¹⁹⁸

25) Бельскі павет

суддзя Вінцэнт Менскі, 1559—1564 П
Серафін Прашэнскі, 1565
Марцін Ялбжык-Вышынскі (Вышэнскі), 1565—1567 П
Войцех Вышкоўскі, 1567—1591 А
падсудак Язэп Маркоўскі, 1544—1569 П
Гіпаліт Янікоўскі (Янкоўскі), 1569—1583 А
пісар Тамаш Аўсян, 1561—1578¹⁹⁹

Мсціслаўскае ваяводства

26)

суддзя Багдан Грыгор'евіч Сяліцкі, 1566—1581 П²⁰⁰
Лукаш Стахоўскі, 1581—1585 П²⁰¹
Сямён Андрэевіч Залачэўскі, 1585—1608 П²⁰²

¹⁹⁷ Службоўцы драгічынскіх земскіх судаў выбраны паводле: Urzędnicy podlascy XIV—XVIII wieku... S. 86 (земскія судзі), 82 (земскія падсудкі), 75 (земскія пісары).

¹⁹⁸ Тамсама. S. 119 (земскія судзі), 116 (земскія падсудкі), 109 (земскія пісары).

¹⁹⁹ Тамсама. S. 55 (земскія судзі), 50 (земскія падсудкі), 43 (земскія пісары).

²⁰⁰ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 12 верасня 1581 г. Гл.: ЛМ—67, арк. 790 адв.; ЛМ—69, арк. 23 адв.

²⁰¹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 27 траўня 1585 г. Гл.: ЛМ—70, арк. 208; ЛМ—72, арк. 6 адв.

²⁰² Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 3 ліпеня 1608 г., элекцыя — 25 чэрвеня 1608 г. Гл.: ЛМ—89, арк. 82 адв. (пераведзены гарадзенскі земскі падсудак Г. Валовіч).

ДАРУС ВІЛІМАС

падсудак Станіслаў Каспаровіч, 1566—1578 П²⁰³
Юрый Магінскі, 1578—1596 П²⁰⁴
пісар Іван Алёша, 1566—1589 П²⁰⁵
Яраш Масальскі, 1589—1596 П²⁰⁶

Брацлаўска-Падольскае ваяводства

27)
суддзя Міська Петнічанскі, 1566—1568
Іван Юхнавіч Кошка, 1569—1586
падсудак Пётр Мікулінскі, 1566—1568
Андрэй Садоўскі, 1569—1576
пісар Іван Дзяшкоўскі, 1566—1568
Флон Кордзіш, 1569—1579²⁰⁷

Менскае ваяводства

28) Менскі павет
суддзя Грыгорый Астафеевіч Рагоза, 1565—1570 П²⁰⁸
Марцін Валадковіч (Валадкевіч), 1570—1592 П²⁰⁹
падсудак Дзмітрый Сямёнавіч Сава-Корсак, 1565—1579 П²¹⁰
Грыгорый Вяжэвіч, 1579—1600 П²¹¹

²⁰³ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 5 жніўня 1578 г. Гл.: ЛМ—59, арк. 146.

²⁰⁴ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 20 верасня 1596 г., элекцыя — 2 верасня 1596 г. Гл.: ЛМ—83, арк. 131.

²⁰⁵ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 13 верасня 1589 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 53 адв. — 54.

²⁰⁶ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 20 верасня 1596 г., элекцыя — 3 верасня 1596 г. Гл.: ЛМ—83, арк. 129 адв.

²⁰⁷ Службоўцы земскіх судаў Брацлава-Падольскага ваяводства выбраныя паводле: Яковенко Н. Українська шляхта... С. 190.

²⁰⁸ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 25 лістапада 1570 г. Гл.: ЛМ—51, арк. 277 адв.

²⁰⁹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 23 снежня 1592 г., элекцыя — 13 снежня 1592 г. Гл.: ЛМ—77, арк. 420 адв.

²¹⁰ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 31 снежня 1579 г. Гл.: ЛМ—64, арк. 294 адв. — 295.

²¹¹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 ліпеня 1600 г. Гл.: ЛМ—86, арк. 150 адв.

СЛУЖБОЎЦЫ ПАВЯТОВЫХ ЗЕМСКІХ СУДОЎ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

пісар Марцін Валадковіч, 1565—1570 Пв²¹²
Стэфан Фёдаравіч Гладкі, да 1571—1618 П²¹³

29) Рэчыцкі павет²¹⁴
суддзя Багдан Іванавіч Солтан, 1566—1579 П²¹⁵
Андрэй Язэпавіч Халецкі, 1579—1589 Пв²¹⁶
падсудак Андрэй Васілевіч, 1566?—1579 П²¹⁷
Аляксандр Юдзіцкі, 1579—1601 П²¹⁸
пісар Андрэй Язэпавіч Халецкі, 1566?—1579 Пв²¹⁹
Міхаіл Солтан, 1579 — канец 1603 (адхілены)²²⁰

30) Мазырскі павет²²¹
суддзя Андрэй Ялец, 1566 — перад 1570 П^{222?}
Гарасім Балакір, перад 1570—1581 П²²³
Стэфан Грыгор'евіч Лавейка, 1581—1597 П²²⁴

²¹² Павышаны ў земскія суддзі 25 лістапада 1570 г. Гл.: ЛМ—51, арк. 277 адв. Ягоны наступнік згадваецца ўжо 14 чэрвеня 1571 г. Гл.: LMAVB RS. F. 16, b. 42, l. 29.

²¹³ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 5 верасня 1618 г., элекцыя — 27 жніўня 1618 г. Гл.: ЛМ—95, арк. 119 адв. — 120.

²¹⁴ Да 1569 г. адносіўся да Кіеўскага ваяводства.

²¹⁵ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 4 красавіка 1579 г. Гл.: ЛМ—64, арк. 22 адв.

²¹⁶ Павышаны ў павятовыя маршалкі 11 снежня 1589 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 98 адв.; ЛМ—78, арк. 58 адв. — 59. Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 11 снежня 1589 г., элекцыя — 3 верасня 1589 г. (ЛМ—76, арк. 98 адв.; ЛМ—78, арк. 58 адв. — 59) і 15 красавіка 1592 г. (ЛМ—77, арк. 299 адв. — 300).

²¹⁷ Адмовіўся ад пасады з-за сталага веку і хваробы; наступнік быў прызначаны 4 красавіка 1579 г. Гл.: ЛМ—64, арк. 22 адв.

²¹⁸ Наступнік на гэтую пасаду быў абраны 16 ліпеня 1601 г. Гл.: ЛМ—289, арк. 42 адв.

²¹⁹ Павышаны ў земскія суддзі 4 красавіка 1579 г. Гл.: ЛМ—64, арк. 22.

²²⁰ Адхілены ад пасады з-за злчынства; наступнік быў прызначаны 4 лютага 1604 г., элекцыя — 13 снежня 1603 г. Гл.: ЛМ—85, арк. 260 адв.

²²¹ Да 1569 г. адносіўся да Кіеўскага ваяводства.

²²² Ягоны наступнік на гэтай пасадае згадваецца 25 лістапада 1570 г. Гл.: ЛМ—268. Кніга судовых спраў № 54, арк. 340 адв.

²²³ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны ў лістападзе 1581 г. (без дня). Гл.: ЛМ—69, арк. 34 адв.

²²⁴ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 снежня 1597 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 736.

ДАРУС ВІЛІМАС

падсудак Фёдар Ляўковіч (Лянковіч) Іпагорскі, 1566—1576 П²²⁵
Стэфан Грыгор'евіч Лавейка, 1576—1581 Пв²²⁶
Васіль Лозка, 1581—1591 П
Стэфан Грыгор'евіч Лавейка, 1581—1597 П²²⁷
пісар Фёдар Балакір, 1566—1578/1581 П^{228?}
Эліяш Будзіла, перад 1581—1593 П²²⁹

У спісе службоўцаў земскіх судоў і спасылках да іх скарыстання такія скарачэнні:

А — адмовіўся ад пасады
эл. — элекцыя
П — памёр, працуючы на гэтай пасадзе
Пв — павышаны ў пасадзе
ДА — дадатак да апісання (*suplement*)
РА — Радзівілаўскі архіў (у AGAD)
? — незразумела
.../... — перыяд паміж адным і наступным годам

Пераклаў з літоўскай мовы Алесь Мікус наводле: Vilimas D. LDK pavietų žemės teismų pareigūnai 1566—1588 m. (Pirmoji pavietų bajoriškujų juristų karta) // Lituania. 2002. № 4. P. 3—27. Частка інфармацыі ўдакладнена аўтарам пры падрыхтоўцы артыкула да друку на беларускай мове наводле: Vilimas D. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemės teismo sistemos formavimasis (1564—1588). Vilnius, 2006. P.135—158.

²²⁵ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 6 снежня 1576 г. Гл.: ЛМ—56, арк. 86; ЛМ—58, арк. 124 адв. — 125.

²²⁶ Павышаны ў земскія судзі ў лістападзе 1581 г. (без дня). Гл.: ЛМ—69, арк. 34 адв.

²²⁷ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 4 верасня 1591 г., элекцыя — 7 верасня 1591 г. (ЛМ—77, арк. 281 адв.; ЛМ—78, арк. 91) і 4 сакавіка 1593 г. (ЛМ—77, арк. 434 адв.).

²²⁸ Згадваецца на гэтай пасадзе яшчэ ў 1578 г. як зборшчык падаткаў у сваім павеце. Гл.: Volumina Legum. T. 2. Petersburg, 1859. S. 197. Ягоны наступнік Г. Будзіла там згадваецца з 1581 г.

²²⁹ Наступнік на гэтую пасаду быў прызначаны 7 сакавіка 1593 г. Гл.: ЛМ—76, арк. 364.

SUMMARY. №2 (147). 2016

cipis Iosephi Alexandri e ducibus Prussiis Jablonowski, palatini Novogradensis. Leopoli, 1759.

The study is translated into Belarusian for the first time. It is one of the most interesting histories of the Belarusian towns published in 18th century.

An article by a Lithuanian historian **Darius Vilimas** "The Officials Of Powiat Nobility Courts Of The Grand Duchy Of Lithuania In 1566—1588 (the First Generation Of Powiat Nobility Court Lawyers)" is dedicated to the question of training of professional lawyers of powiat level between the publications of the Second and the Third Statutes of Lithuania.

Another article by **Darius Vilimas** "The Last Will And Testament Of Navahrudak Powiat Judge Jaraš Jeūlašeūski (1578—1619)" is an analysis of this historical document (the complete text of the document is also published with a Belarusian translation).

A study by a historian of the book and philologist **Mikalaj Nikalajeū** from Saint-Petersburg "The Book Of Miracles Of The Navahradak Icon Of The Virgin, As A Historical Relic Of 17th Century. Of Jesuits And Miracles Of Navahradak History Which Perished And Which Survived" is dedicated to a work written in 1673 titled "A new protection granted to our tortured Motherland..." which was one of the first synthetic studies of Navahrudak history. A Belarusian translation of this work is also published.

An article by Lithuanian researchers **Kęstutis Gudmantas** and **Andrej Ryčkov** "Notification On Laūryšava Monastery Copied From An Old Russian Chronicle By Demetry Zankievič (a study a source publication)" is dedicated to a 1701 document that tells about the foundation of Laūryšava Monastery near Navahradak. The complete text and a Belarusian translation are published.

An article by **Violeta Radvilienė** "Editions Of Niasviž Printing House In Lithuanistics Stock Of Rare Editions Department" is of a source-study and bibliographical nature and tells about Niasviž editions of 18th century, which are kept in the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences in Vilnius.

An article by a Lithuanian art historian **Vidmantas Jankauskas** "Iconographic Sources of Navahrudak Castle" tells about various images of Navahrudak castle of 19th and 20th centuries.

A study by a philologist from Bialystok University **Grażyna Charytoniuk-Michiej** "Dziady" (Forefathers' Eve) Ritual In The Documents And Poetry Of Adam Mickiewicz" (a Belarusian translation of a Polish 2011 edition) is an excellent example of combination of diverse research methods. The author brilliantly